

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
(14 ЛЮТОГО 2020 РОКУ)

Харків-2020

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

м. Харків, 14 лютого 2020 року

Рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 13 від 19.03.2020)

Харків – 2020

Редакційна колегія:

Гуслев А. П., кандидат економічних наук, в.о. декана
Новікова Л. В., кандидат юридичних наук, доцент
Доценко О. М., кандидат юридичних наук, доцент
Анакіна Т. М., кандидат юридичних наук, доцент
Солових Є. М., кандидат політичних наук, доцент
Чернишова Л. О., кандидат економічних наук, доцент
Алексєєва Т. І., кандидат економічних наук, доцент
Резніков В. В., кандидат економічних наук, доцент
Кліпкова Г. О., кандидат політичних наук, старший викладач
Здоровко С. Ф., кандидат юридичних наук, доцент

Секретаріат:

Андрєєнко О. М., ст. лаборант
Здоровко С. С., фахівець 1-ї категорії
Юдіна Я. В., ст. лаборант
Філін А. М., ст. лаборант без в/о

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи, б. 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
к. 264, тел. (057) 705 10 59, e-mail: inter_law@karazin.ua

A43 *Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14 лютого 2020 року) / упор. Доценко О. М., Новікова Л. В. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 77 с.

До збірника матеріалів науково-практичного круглого столу увійшли тези доповідей науковців, практичних діячів, викладачів та студентів, які займаються проблематикою міжнародних відносин та міжнародного права. Публікації присвячені викликам, які постали перед світовою спільнотою в галузі взаємовідносин та їх правового регулювання: проблематика збереження міжнародної безпеки; співробітництво між Україною та ЄС в таких аспектах як: політичний, економічний та правовий; вплив та роль міжнародних організацій на сучасні світові процеси; сучасний стан та проблеми прав людини в глобальному інформаційному просторі.

У збірнику збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст доповідей несуть автори.

**УДК 327:341
A43**

© ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020

ЗМІСТ

Алексєєва М. Д. Проблема тероризму в контексті міжнародної безпеки.....	5
Безрученко В. О., Юдіна Я. В. Історія зародження та становлення «таємної дипломатії» та розвідки.....	10
Белік Д. Ю. Інформаційний тероризм як інструмент впливу на сучасне суспільство.....	16
Булатовіч К. О. Сучасний вплив КНР на країни АСЕАН.....	21
Гончар Д. Р. Роль ОПЕК в регулюванні світового ринку нафти.....	25
Доценко О. М., Новікова Л. В. Роль ШОС у забезпеченні міжнародної інформаційної безпеки.....	32
Kirchner Stefan Article 36 para. 1 lit. (b) of the Vienna Convention on Consular Relations after Jadhav (India v. Pakistan)	39
Лиман С. І. Парфіненко А. Ю. 100 років після Тріанону: Угорсько-Французькі політичні відносини та проблеми європейської безпеки.....	44
Лубенець С. В., Харченко І. М. Актуальні проблеми міжнародної інформаційної безпеки та шляхи їх вирішення	51
Меленцова О. В. Internet як складова формування інформаційного суспільства.....	56
Ситник Ю. В. Формування громадської думки у світових засобах масової інформації як загроза інформаційній безпеці держави.....	61
Файєр О. А. Щодо питань про роль страхового омбудсмена у сучасних світових процесах захисту прав страхувальників.....	67
Хижняк Л. М., Хижняк О. В. Права людини в умовах глобального комунікативного розмаїття.....	70
Чернишова Л. О. Особливості співробітництва Європейського Союзу та України в інвестиційній сфері.....	74

ПРОБЛЕМА ТЕРОРИЗМУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Алексєєва Марія Дмитрівна,

студентка 1 курсу групи УМВ-11 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
mariaalekseeva912@gmail.com

З розвитком глобалізаційних процесів виникають нові загрози для світового і державного ладу. Сьогодні тероризм, вийшовши за межі внутрішньодержавного явища, став проблемою міжнародного рівня. Якщо тероризм на початку ХХІ сторіччя носив одноосібний характер, то сучасний тероризм має масовий та системний характер, який примушує акторів знаходити нові методи й форми задля боротьби з ним.

Виклики міжнародній безпеці особливо актуалізувалися у контексті загального розвитку держав. Самюель Хантингтон у роботі «Зіткнення цивілізацій» висунув теорію найбільш значущих конфліктів у міжнародних відносинах. На його думку, такі конфлікти розгортаються між націями і групами осіб, що належать до різних цивілізацій [1]. Спираючись на культурні та релігійні відмінності народів, він виділив нації-опоненти та зробив прогноз, що найбільше протистояння буде між західно-християнською та мусульманською цивілізаціями, а ключову роль у міжнародних зносинах буде відігравати тероризм.

На сучасному етапі тероризм виступає активним учасником міжнародних відносин у вигляді терористичних та злочинних угруповань, які являють собою прототипи держав. Прикладом такої терористичної держави є Ісламська держава Іраку і Леванту (ІДІЛ), яка формується, як новий терористичний інтернаціонал ХХІ століття. Причиною виникнення Ісламської держави стало загострення політики ідентичності, яка постійно проявляється як протистояння між двома релігійними течіями ісламу – сунітів та шиїтів. Суніти вважають, що халіф – це виборна посада і визнають законність правління перших чотирьох халіфів – Абу Бакра, Омара, Османа і Алі.

Тим часом, як шиїти вважають, що влада повинна належати

тільки прямим нащадкам Алі. Основним супротивником ІД є «невірні». Суніти ІДІЛ ведуть жорстоку боротьбу з іншими течіями ісламу, подібно до того, як в середні віки воювали між собою католики й православні. Найчастіше від рук джихадистів гинуть єзиди, ассирійці-християни, а серед мусульман – шиїти, алавіти, курди, а також араби-суніти, які не підтримують ідею проголошення всесвітнього халіфату. ІДІЛ прагнуло знищити сліди всіх культур, які існували на землях Сирії, Іраку, Ірану, Туреччини до появи ісламу та оголосити новий халіфат [5].

Слід зазначити, що вербування джихадистів перейшло з мечетей у соцмережі. Бойовики-терористи ведуть активну пропаганду в Інтернеті, ефективно використовуючи західні технології комунікації – YouTube, соцмережі: Facebook, Twitter, Instagram, Friendica. Медіа-кампанія ІД є однією з найжорстокіших та найефективніших каналів пропаганди, оскільки відео та фільми публічних покарань перекладаються на десятки мов [5]. У результаті добровольці поповнити ряди ІД прибувають з різних країн. За звітом «The Soufan Group», опублікованим в грудні 2015 року, від 27 000 до 31 000 людей приїхали воювати в Сирію з 86 країн світу. До того ж, групування видає англomовний журнал «Dabiq» щорічних звітів вбитих людей, диверсій та терактів з метою повернути на свою сторону молодь [5]. За даними ООН бойовики активно вербують дітей через Інтернет. Молодих новобранців називають «вовчатами ісламської держави» і сплачують їм 100 дол. США на місяць. «В цих дітей вкладає вірна доктрина. Всі вони раді жити і боротися за Ісламську державу в ім'я Аллаха», – кажуть страшні члени групування.

Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш на конференції глав контртерористичних відомств, яка відбулася у червні 2018 року, нагадав, що боротьба з тероризмом з поля бою переміщується у віртуальний простір. «Соціальні мережі, зашифровані повідомлення та чорний Інтернет (DarkNet) – все йде в хід для поширення пропаганди, вербування «новобранців» і координації чергових кривавих злочинів». Також він наголосив, що одним з важливих завдань є праця з молоддю. За наявними даними, більшість «новобранців» в терористичних організаціях – це молоді люди у віці

від 17 до 27 років. Бо молодь може протистояти екстремістській ідеології, ксенофобії і людиноненависницької риторичі – для цього їм потрібно «озброїти» необхідними навичками [4].

Терористичні угруповання становлять небезпеку світового масштабу, тим самим закликаючи міжнародну спільноту скооперувати свої сили. У зв'язку з вище викладеним, на Ісламську державу накладені санкції Ради безпеки ООН. У багатьох західних країнах ІДІЛ вважається терористичною організацією, як й у країнах Ліги арабських держав. Боротьба здебільшого ведеться за допомогою військових операцій. Західні країни постачають армії Іраку і курдам військове обладнання й техніку. Союзники – США, Канада, Австралія, Франція, Великобританія та інші члени НАТО – використовують авіацію і поставляють зброю для боротьби з ІД, надаючи підтримку військам курдів в Іраку і Сирії. До того ж країни НАТО проводять навчання іракської армії і курдської армії – пешмерга. Арабські держави теж не обмежуються деклараціями. Повітряні сили Бахрейну, Катару, ОАЕ і Саудівської Аравії регулярно завдають авіаційні удари по позиціях ІД в Сирії. Єгипет і ОАЕ завдають ударів по позиціях ІД в Лівії. Не входять у коаліцію, але проводять операції проти ІД Іран, який виступає на стороні шиїтського уряду Іраку.

У підсумку, на території Сирії ІДІЛ було знищено і зірвано плани утворення халіфату, завдяки іракським та сирійським силам та підтримці міжнародної коаліції, у тому числі Російської Федерації. Проте, не дивлячись на воєнну поразку ІД зберігає значний потенціал. Важливо зазначити, що після розгрому бойовики переміщуються у інші регіони світу, повертаючись до країн Азії, Європи та Африки.

За даними західних спецслужб, фінансування Ісламської держави здійснюється завдяки наступним каналам:

- нелегальний продаж нафти за демпінговими цінами, які залучають іноземних посередників;
- нелегальні доходи (чорний ринок наркотиків, продаж органів, грабж банків, продаж предметів мистецтва, які були вилучені з пограбування);
- фінансування спонсорами, зокрема з Катару, Кувейту,

Саудівської Аравії та противниками урядів Сирії та Іраку;

– збір грошей в мечетях (зякят).

Загальний резерв грошей цієї квазідержави налічує від 2 до 7 млрд дол. США [5].

Спираючись на вищенаведене, зрозуміло, що ІДІЛ не припиняє свого існування. З появою ІДІЛ стався прецедент появи нового учасника міжнародних відносин у вигляді терористичного державного утворення. Бойовики ІД зростають у інших «онлайн-радикалізованих» державах, де пропаганда ІДІЛ закликає: не їхати до Сирії, а робити теракти у своїх країнах. Виключно воєнного рішення проблеми ІД немає. Ісламські країни повинні самі ухвалювати внутрішньо-політичний порядок. Роль інших країн – забезпечення перемовин з реальними гравцями з метою вироблення точок взаємного інтересу для мирного розвитку.

Проблема тероризму у теперішньому світі завжди буде актуальною, адже тероризм все частіше активізується. Для вирішення цього питання потрібна розробка єдиної міжнародної системи протидії тероризму, яка б відповідала сьогоденню та підвищила ефективність запобігання, виявлення та припинення різного роду терористичних проявів. Вона повинна включати в себе перелік міжнародних актів, які чітко регулюють діяльність державних і міжнародних організацій в сфері протидії тероризму та визначають напрямки розвитку внутрішньодержавного антитерористичного законодавства.

Слід наголосити, що сучасні терористи використовують недоліки та розбіжності внутрішньодержавного законодавства в різних країнах у своїх злочинних цілях, уникаючи будь-якої відповідальності. В. Є. Петрищев вказує на багатоманітність тероризму за своєю природою, рухомими силами, цілями, формами. По-перше, він по-різному виявляє себе в різних державах і регіонах світу. По-друге, кожна окремо взята держава по-різному відчуває загрозу тероризму, а власне тероризм має різні, характерні саме для даної держави об'єкти посягання. По- третє, в сучасних умовах влада кожної держави, формуючи та втілюючи в життя свою внутрішню й зовнішню політику, керується власними національними інтересами [3]. Така ситуація потребує створення всесвітньої

антитерористичної конвенції, яка б допомогла уніфікувати всі раніше прийняті документи, виробити єдине поняття терміну «міжнародний тероризм», що дозволило б ввести політику «подвійних стандартів», яка виражається у розподілі деякими країнами терористів на «борців за свободу».

Ця проблема повинна вирішуватись шляхом розробки однієї універсальної Конвенції, яка б опосередковувала в собі всі прояви міжнародного тероризму, мала б у своєму складі чітко визначений єдиний понятійний апарат, що б запроваджувався у внутрішньодержавне законодавство країн, які ратифікували чи приєдналися до цієї Конвенції. На думку Т. С. Бояр-Созоновича, укладені раніше міжнародні акти по боротьбі з окремими видами й формами тероризму є досить обмеженими, бо з розвитком науки і техніки постійно виникають нові форми тероризму, які на певному етапі зникають з поля зору міжнародних конвенцій [3].

З огляду на те, що терористи активно використовують в своїх цілях інтернет, соцмережі і месенджери, необхідне посилення інтернаціональної кібербезпеки. Потрібно озброїти тих, хто займається боротьбою з ними, інструментами, які дозволили б збирати докази, вести кримінальне переслідування злочинців і домагатися для них судового покарання. Окрім цього, громадяни та їх лідери повинні обмінюватися інформацією про іноземних терористів, про терористичні організації, включаючи їхні біографічні і біометричні дані, та співпрацю судових і правоохоронних органів щодо злочинів, які пов'язані із тероризмом з цілю спостереження та попередження виникнення терористичних актів.

Таким чином, розглянувши феномен тероризму як новітню глобальну проблему, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку тероризм динамічно розвивається і набуває системний характер. На прикладі ІДІЛ об'єднано, що тероризм набуває рис невизнаного учасника міжнародних відносин. Проте, завдяки спільній протидії міжнародні сили перемогли.

Міжнародні безпека потребує постійної об'єднаної роботи її учасників у вигляді двосторонніх та багатосторонніх форм співробітництва з опорою на норми міжнародного права. Вона повинна бути направлена на усунення причин, які викликають

нестабільність. Закріплюючи вищенаведене, протидіяти міжнародним загрозам, зокрема тероризму, можна тільки через злагоджену та неперервну роботу усіх акторів міжнародних зносин.

Список використаних джерел:

1. Хантингтон С. Ф. Зіткнення цивілізацій: монографія. Москва : Terra Fantastica, 2003. 603 с.

2. Канцір В., Серкевич І. Сучасне розуміння поняття тероризму. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: юридичні науки.* 2017. Вип. 865. С. 449–456.

3. Кузніченко С. О. Тероризм як загроза міжнародній безпеці. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією.* 2010. № 24 С. 52–59.

4. Глава ООН: пора смещать акцент с «борьбы» с терроризмом на «предупреждение». *Новости ООН* : веб-сайт. URL: <https://news.un.org/ru/story/2018/06/1333472> (дата звернення: 30.01.2020).

5. Ісламська держава. *Територія війни* : веб-сайт. URL: <https://project.liga.net/projects/igil/> (дата звернення: 30.01.2020).

Науковий керівник: Рєзніков Валерій Володимирович, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук.

ІСТОРІЯ ЗАРОДЖЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ «ТАЄМНОЇ ДИПЛОМАТІЇ» ТА РОЗВІДКИ

Безрученко Володимир Олександрович,
викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
vladimir.bezruchenko48@gmail.com

Юдіна Яна Вікторівна,
викладач кафедри міжнародних
відносин, міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
yudina176@i.ua

Дипломатичні традиції сучасної України уходять своїм коріння в глибину століть. Історія свідчить, що навіть між варварськими племенами існували більш-менш стабільні стосунки, відбувалися переговори та укладалися «джентльменські» угоди з питань полювання, риболовлі, спільного використання лісових та інших природних ресурсів, а також на випадок відбиття нападу з боку не дружніх племен.

Водночас з цим потенційні противники намагалися дізнатися якомога більше про військову силу один одного з тим, щоб заздалегідь підготуватися і дати достойну відсіч можливому нападу. З цією метою за вірогідним супротивником встановлювалося постійне спостереження, в його розташування засилалися розвідники, підкуповувалися інформатори, організовувалася і функціонувала система передачі інформації і оповіщення.

Починаючи з VII ст. київські князі прагнули до встановлення контактів та розвитку стосунків із своїми найближчими сусідами. «Добрим словом», укладанням династичних шлюбів, а іноді і за допомогою військової сили, вони заявили про появу нової держави під назвою Київська Русь, з якою треба було рахуватися, поважати і навіть боятися.

Історичні документи свідчать про те, що початок організованої діяльності в галузі «таємної дипломатії» та розвідки на території

сучасної України припадає на кінець VII ст. до н.е., де на той момент вже існували суб'єкти державності, такі як Велика, Мала та Кримська Скіфія, а також античні поліси та країни Північного Причорномор'я – Ольвія, Херсонес, Тіра, Боспор та ін. Практично кожна з цих держав докладала зусиль щодо встановлення контактів з сусідами і водночас з цим цікавилася планами країн-суперниць, їх потенційними можливостями в сфері економіки, торгівлі та особливо у військовій галузі.

Вже за тих часів далекоглядних та розумних правителів (монархів) цікавили будівельні технології, способи обробки металів, таємниці виготовлення керамічних виробів, місця залягання та добичі золота, срібла, руд металів, алмазів та інших корисних копалин.

Паралельно з цим особливий інтерес приділявся питанням військового будівництва, системі охорони і оборони власної держави, будівництву й комплектуванню армії та флоту.

Дипломатії тих часів більшою мірою був притаманний силовий характер, а керівники держав водночас виступали генераторами зовнішньополітичних ідей та устремлінь, особисто очолювали своє військо та втілювали в життя окреслені плани.

Вже на той момент одним з головних стимулів розвитку міждержавних відносин виступала торгівля. Вивчення узбережь різних морів, торговельних шляхів річками, озерами і , навіть, пустелями сприяло розвитку взаємообміну інформацією, нехай навіть з використанням примітивних технологій та знань в різноманітних сферах життєдіяльності.

Обмін інформацією, взаємне вивчення відбувалося під час проведення різних ярмарок, публічних зібрань та інших масових заходів. Яскравим прикладом такої діяльності є давньогрецький мислитель (він же розвідник) Геродот (V ст. до н.е.), який відвідував різні території та збирав інформацію краєзнавчого та розвідувального характеру. З метою збору інформації Геродот використовував такі джерела як бесіди з посадовими особами, пересічними мешканцями та перехожими, вивчав письмові документи різного характеру особисто перебував у місцях, де відбувалися події. Отриману інформацію Геродот збирав,

осмислював, аналізував та робив на цій підставі певні висновки та заключення [7].

Окрім Геродота на території Північного Причорномор'я активну «таємну дипломатію» здійснювали вожді скіфських та еллінських племен, серед яких можна виділити постать Перикла (V ст. до н е), який весь час намагався розширити вплив Афін на припонтійські поліси.

Між еллінськими державами уклалися торговельні договори, в яких окремо оговорювалися правила ведення торгівлі, встановлювалися квоти на продаж товару, порядок розрахунку під час товарообміну, тощо. За дотриманням виконання умов договорів стежили особливі посадові особи, що належали до розвідки і, якщо мали місце порушення угод, в дію вступала «таємна» дипломатія.

За іноземцями, що мешкали серед еллінів, встановлювалося таємне спостереження і, у випадку порушення ними законів поліса, їх очікувало суворе покарання, тому що ці іноземці не мали жодних політичних прав, залишалися поза законом, позбавлялися права на землю або будь-яку іншу власність і навіть не користувалися юридичним захистом.

В свою чергу іноземні делегації з самого початку здійснення ними дипломатичних місій зобов'язані були погоджувати свої дії з проксемом, що виконував функцію зв'язуючої ланки між своїми співвітчизниками та керівництвом поліса.

За передавання розвідувальної інформації та виконання інших розвідувальних функцій іноземці удостоювалися різних почестей та отримували відповідну винагороду.

Стародавні греки широко використовували агентів впливу в дипломатичних колах, поліції, в сфері торгівлі, виробництва та юриспруденції.

У свою чергу проксени виконували роль подвійних агентів: з одного боку – збираючи інформацію на користь своїх полісів, а з іншого – обмінювалися інформацією з іноземними громадянами, отримуючи за це певну винагороду.

Агентом впливу боспорських правителів Східного Криму був видатний афінський оратор Демосфен, який отримав від боспоритів під свою владу місто Кепі після того, як поспривав їм та їхньому

монархові оволодіти афінською колонією Німфей [2].

Про значення вдалої дипломатії та ролі зовнішньої розвідки в діяльності стародавніх еллінів свідчать поради Аристотеля (IV ст. до н.е.), що від дав своїм учням, серед яких був і Александр Македонський, в тому сенсі, що наявність розгалуженої мережі інформаторів та агентів – запорука успішної реалізації зовнішньополітичних планів правителів.

Наприкінці II ст. до н.е. на територію Північного Причорномор'я під виглядом купців стали проникати перші римські розвідники, що активно користувалися досвідом свої попередників – еллінів. Латиняни облаштувалися в основному в Тирасі (сучасний Білгород-Дністровський), Херсонесе та Феодосії. Римляни та їх союзники створили достатньо потужну розвідувальну мережу. Головним «споживачем» інформації, що здобувалася розвідувальним шляхом, був відомий політичний діяч тих часів Цицерон. А перший з римських правителів, хто намагався поставити розвідку на професійну централізовану основу був Гай Юлій Цезар. Йому належить ідея про системність розвідувальних операцій [5].

Перед своїми походами полководець ретельно збирав інформацію про об'єкт, що підлягати нападу, традиції та звичаї племен і народів, особливості їх антропології, мови, їжі, одягу, релігії тощо.

Особлива увага приділялась побудові війська, його оснащенню, характеристикам зброї, кавалерії, матеріально – технічному забезпеченню війська, організації розвідки і контррозвідки.

Вся ця інформація або більша її частина одержувалася під прикриттям дипломатів, мандрівників, купців, мореплавців і навіть церкви (таємниця сповіді).

В інтересах розвідки широко використовувалися пірати. «Морські розбійники» захоплювали та знищували торгові та військові судна, вилучали документацію, коштовності, створювали стаціонарні піратські бази з території яких здійснювали вилазки у вигідних для них напрямках або за вказівкою своїх реальних правителів, а точніше покровителів.

Водночас, римляни робили ставку на «таємну війну» з нескореним Понтійським царством шляхом створення та

використання «агентури впливу» до складу якої входили високоповажні вельможі та служителі церкви.

За війнами Риму і Понтійського царства з особливою увагою спостерігали грецькі громади, що ховалися від війни в горному Криму. На той момент римськими форпостами в Північному Причорномор'ї виступали військові табори і фортеці, що охоплювали територію починаючи від сучасного Ужгорода до Камінець-Подільського, а також Ольвію, Херсонес, Сямбальон (Балаклава), Партенит, Феодосію, Боспор, Танаїс [8].

В цілому ж на формування українського менталітету, становлення державності, елементарної дипломатії та зародження розвідки епоха античності відіграла суттєву роль. М. С. Грушевський так оцінив античний спадок для незалежної України: «Те, за що ми боремося зараз: правда, свобода, рівність, за все це боролися стародавні греки, це шлях розвитку, яким ми йдемо зараз» (Цит. за : Греки на українських теренах. 2000 С. 28)

Досвід античного світу переконливо свідчить про те, що «таємна дипломатія» і розвідувальна діяльність – це результати розвитку суспільства і, не дивлячись на певну недосконалість державних інститутів і правових норм тих часів, вони до певної міри регулювали життєдіяльність народів, що заселяли терени сучасної України. А тому є сенс дослухатися до стародавнього латинського прислів'я: «Cum excusation itaque veteres audiendi sunt» (Поради предків треба поважати і дослухатися до них).

Список використаних джерел:

1. Винокуров В. И. Дипломатия и разведка как средство осуществления внешней политики государства: общее и особенное: монография. Москва : ИД «Панорама», 2013. 300 с.

2. История дипломатии с древнейших времен до нового времени: в 3 т. / гл. Ред. В. П. Потемкин. Москва : ОГИЗ, 1941. Т. 1. 615 с.

3. Нариси з історії розвідки суб'єктів державотворення на теренах України : монографія / Цибулькін В. В. та ін. Київ : Преса України, 2011. 536 с.

4. Пик С. М. Таємна дипломатія і розвідка у міжнародних

відносинах : навч. Посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.

5. Разведка Древнего Рима. *Pikabu* : веб-сайт. URL: https://pikabu.ru/story/solovi_marsa_razvedka_drevnego_rima_6223314 (дата звернення: 30.01.2020).

6. Ричард Роуан. Очерки секретной службы. Из истории разведки : монографія. Москва : Воениздат, 1946. 404 с.

7. Суриков И. Е. Геродот: монографія. Москва: Молодая гвардия, 2009. 412 с.

8. Серебрякова Е. Разведка Древнего Рима. *Независимое военное обозрение* : веб-сайт. URL: http://nvo.ng.ru/spforces/2003-09-05/7_roma.html (дата звернення: 30.01.2020).

9. Черняк Е. Б. Пять столетий тайной войны. Из истории секретной дипломатии и разведки : монографія. Москва : Международные отношения, 1991. 560 с.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО

Белік Дар'я Юрїївна,

студентка 2-го курсу групи УМІ-21 факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
belikdashaa@gmail.com

Сьогодні інформація є важливим інструментом маніпуляції, що швидко поширюється через інформаційно-комунікаційні системи на всі сфери людського життя.

Як показують дослідження, паралельно з бурхливим розвитком інформатизації, разом з усіма її перевагами, формуються й очевидні проблеми та загрози. Традиційні конфлікти нині ведуться не в матеріальному, а в кіберпросторі. Тому головною ареною зіткнень національних інтересів став інформаційний простір [3]. Відповідно інформаційний тероризм нині є невід'ємною частиною економічних та політичних процесів у світі.

Інформаційний тероризм – це використання телекомунікаційних технологій у діях, що прямо чи опосередковано спрямовані на залякування з метою досягнення політичних результатів, або на завдання шкоди комп'ютерним мережам за допомогою вірусів.

Найефективнішим інструментом інформаційного тероризму є Інтернет та ЗМІ, які формують інформаційний простір із викривленою реальністю, що дає можливість терористичній стороні схилити погляди населення на свій бік [2].

У контексті зародження феномену інформаційного тероризму, за допомогою визначення складових компонентів, було здійснено аналіз основних напрямків його дії, оцінено міру ефективності протистояння з ним, наведено ряд прикладів та запропоновано рекомендації, що покликані зміцнити інформаційний захист міжнародних гравців.

Метою нашого дослідження є обґрунтування поняття та змісту інформаційного тероризму, його складових та виокремлення заходів щодо ефективної протидії з ним.

Актуальність розгляду цієї проблематики зумовлена тим, що в умовах боротьби України проти Російської Федерації, інформаційно-психологічний тероризм став найпотужнішою зброєю, що активно використовується у цій війні. Відповідно, за допомогою контролю над ЗМІ для поширення дезінформації та чуток, ми зіштовхуємося із висвітленням скаліченої реальності, що майстерно закладається у свідомість людей російською пропагандою [5]. І саме впровадження ефективної та комплексної політики інформаційного захисту держави може стати крапкою відліку серйозних зрушень та переломити хід інформаційної боротьби на українську сторону.

Поняття «інформаційний тероризм» включає в себе сукупність маніпулятивних прийомів, психологічних методик та кібероперацій, що пов'язані з національними структурами спецслужб іноземних держав. Існує велика кількість праць українських учених, які зробили свій внесок у дослідження цієї теми, серед них: О. Гриценко, О. Зернецька, В. Іванов, Є. Макаренко, М. Ожевана та інші. І саме на їх працях повною мірою базуються тенденції стрімкого розвитку даного явища.

Серед основних складових терористичних дій варто виділити:

– суб'єкт (іноземні спецслужби, міжнародні ЗМІ, екстремістські групи);

– об'єкт;

– мета здійснення;

– причина та мотив;

– характеристики часу та простору перебігу дій;

– використовувані засоби (методи);

– наслідки.

Тероризм як правило має інформаційний характер, бо основним його завданням є саме маніпуляції, чи то у вигляді банального залякування для породження паніки, чи то у формі прямих погроз. Його фундаментальна відмінність від інших форм насильної боротьби полягає в тому, що він є продуктом злиття фізичного насильства із зумовленим злочинним використанням інформаційних систем [1].

У тактиці інформаційного тероризму головним є наявність наслідків, які б викликали суспільний резонанс через широту свого розголошення. Кожна держава у світі має безперечну уразливість, під загрозою стають інформаційні системи з будь-якого куточку земної кулі. А жертви тероризму можуть бути і випадковими, оскільки важко передбачити масштаб розповсюдження інформаційного удару.

Серед найбільш поширених наслідків терористичної діяльності можна виділити економічні, політичні, соціальні та культурні. Часто результати не відповідають меті, прикладом цього є один із видів інформаційного тероризму – медіа-кілерство [4]. Його сутність полягає в дестабілізації суспільства, недовіри до намірів влади чи силових структур, шляхом організації спеціальних медіа-кампаній та інформаційних привидів. Засобами здійснення такого медіа-тероризму найчастіше є мережі кабельних мас-медіа, друковані ЗМІ, Інтернет, електронна пошта тощо [3]. Ми вважаємо, що саме такі інформаційні атаки найбільш дизгармоніюють систему безпеки, оскільки легко вразливе суспільство завжди реагує на подібні інформаційні «закиди».

На сьогоднішній день саме ЗМІ виступають у ролі найбільш

дієвого інструменту у швидкому розповсюдженні інформації та є майданчиком для політичних ігор, де конструюється недостовірною реальність.

Аби захиститися від інформаційного тероризму, держава має докласти комплексні зусилля, що відповідають технологічному прогресу та витримують динаміку сучасного інформаційного поля.

Наразі потрібно виокремити завдання, що при впровадженні потенційно утворюють «щит» інформаційного захисту. Серед головних можна виділити:

- створення спеціалізованих підрозділів у сфері боротьби з інформаційним тероризмом та кібер-злочинами;
- уніфікація та гармонізація законодавства про інформацію;
- постійний моніторинг інформаційного середовища;
- збирання та аналіз пропаганди терористів та аргументовані відповіді;
- проведення наукових розробок щодо технологій виявлення та запобігання терористичним впливам на інформаційні ресурси [2].

Саме підтримка новітніх інформаційних технологій та стимули для науково-технічного прогресу держави можуть значно вплинути на посилення боротьби з інформаційним тероризмом. А створення установи на кшталт британського Центрального офісу інформації, мобілізує усі ресурси для протидії. На сьогодні в Україні не створено такого інституту, але його існування є необхідним в умовах численних інформаційних загроз, що нависли над нашою державою [5].

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що в 21 сторіччі інформаційний тероризм «червоною ниткою» проходить крізь всю зовнішньополітичну матерію світу та глобальні процеси в ній, відповідно проблема протистояння цій загрозі – це завдання усіх гравців міжнародної арени. Кожна країна може опинитися під прицілом, і кожна держава може бути уражена. Успіх подолання інформаційного тероризму та його численних гілок-підвидів можливий за умови поєднання зусиль державних структур усіх країн, результат буде лише за умови комплексного колективного підходу [1]. Отже, Україні ж насамперед потрібно розробити таку інформаційну політику, що буде спрямована на підвищення медіа-

грамотності громадян, аби кожна людина самостійно змогла вибудувати щит захисту від ударів інформаційних терористів.

Таким чином, можна зробити висновок, що як сьогодні, так і у подальшому майбутньому такий впливовий інструмент, як інформація, буде дедалі більше посилювати свій вплив на міжнародній політичній арені. Тому нам потрібно докласти ще багато зусиль для удосконалення систем захисту від інформаційного «східного терориста», і зробити це одним із ключових пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави. Комунікації й інформація були, є і будуть найефективнішими засобами внесення змін у цей світ, саме тому ми маємо навчитися керувати ними, або вони будуть управляти нами.

Список використаних джерел:

1. Бойченко О. В., Виняський Я. Я, Ленков О. С. Проблема кібертероризму у інформаційному забезпеченні підтримки рішень. *Кібертероризм у складі сучасних проблем національної безпеки* / за ред. О. Ончурова. Київ, 2010. С. 55–67.

2. Діордіца І. І. Поняття та зміст інформаційного тероризму. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2012. №3. С.12–17.

3. Кібертероризм у складі сучасних проблем національної безпеки. *Національна бібліотека України імені В. Н. Вернадського* : веб-сайт. URL: www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/bozk/2007/17text/g17_30.htm (дата звернення: 07.02.2020).

4. Міжнародний тероризм як загальна загроза та інструмент світової політики. *Газета дуель* : веб-сайт. URL: <http://www.agentura.ru/text/biblio/globalmenace.txt> (дата звернення 06.02.2020).

5. Матула М. М. Феномен інформаційного тероризму як загрози національній та міжнародній безпеці. *Міжнародний інформаційний тероризм* / за ред. М. Матули. Київ, 2014. С.84–87.

6. Пилипчук В. Г. Запобігання інформаційній безпеці України: сучасні тенденції та проблеми. *Інформаційне суспільство: філософсько-правовий вимір* / за ред. В. Пилипчук. Київ, 2016. С.24–32.

Науковий керівник: **Солових Євгенія Миколаївна**, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

СУЧАСНИЙ ВПЛИВ КНР НА КРАЇНИ АСЕАН

Булатовіч Катерина Олексіївна,

студентка 5 курсу групи УКС-51 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, kate.bulatovich13@gmail.com

Південно-Східна Азія (ПСА) є субрегіоном, що досить динамічно розвивається та має вагоме значення на міжнародній арені. До складу ПСА входять 11 країн: Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Східний Тимор, Таїланд та Філіппіни. Всі перераховані країни, окрім Східного Тимору, об'єднані в регіональну організацію під назвою Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), яка є вагомим гравцем в Азіатського-Тихоокеанському регіоні. Країни АСЕАН займають стратегічно важливе та вигідне географічне положення, знаходячись на перетині важливих транспортних шляхів і систем комунікації. Так, Сінгапур, Малайзія і Таїланд входять в число 50 країн світу, що найбільш залучені в глобальну торгівлю. Регіон ПСА володіє всім необхідним, щоб продовжувати розвиватися за рахунок зростання торгових потоків [1, с. 52–53].

Станом на квітень 2019 р., сукупний ВВП в країнах АСЕАН досягнув 2,4 трлн дол. США. 3-поміж всіх країн лідируючу позицію займає Індонезія, показник ВВП якої дорівнює 1100,32 млрд дол. США (рис. 1.1.) [8].

Крім того, якби всі країни, що входять до складу АСЕАН, були однією країною в теперішньому часі, то вона була б сьомою економікою в світі. ООН прогнозує, що до 2050 року АСЕАН буде займати четверте місце за обсягами економіки [9].

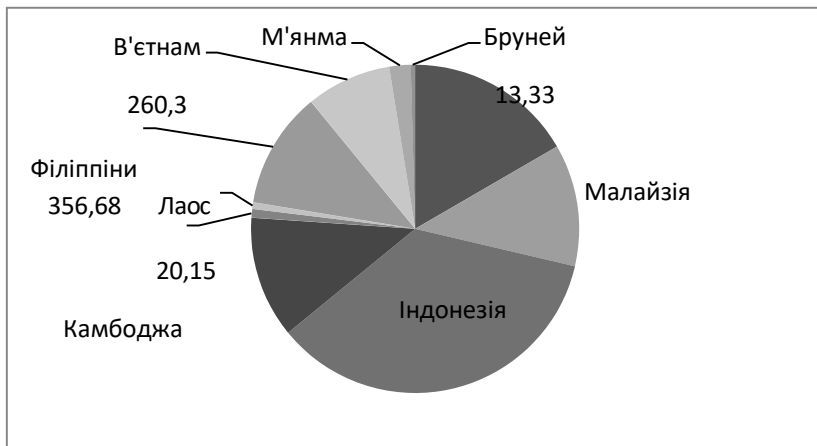

Рис. 1. ВВП країн АСЕАН, млрд. дол. США (квітень, 2019 р.) [8].

Загалом на всіх учасників АСЕАН припадає близько 4 % світового промислового виробництва та понад 7 % міжнародної торгівлі. Кожна з країн АСЕАН спеціалізується на певних типах продукції. В'єтнам, наприклад, експортує текстиль і одяг, Сінгапур і Малайзія – електронну техніку, Таїланд – автомобільні запчастини. Інші держави здебільшого поставляють на світовий ринок сировину. Індонезія є одним з найбільших експортерів пальмового масла, вугілля, какао-бобів та олова. Філіппіни спеціалізуються на сільськогосподарській продукції. М'янма володіє великими нафтогазовими резервами, а також запасами дорогоцінних металів.

Водночас в регіоні проживають близько 642 млн осіб – більше, ніж в Європейському союзі або Північній Америці. За кількістю працездатного населення країни АСЕАН займають третє місце в світі після Китаю та Індії. Зростання кількості робочої сили та продуктивності становить основу економічного розвитку держав ПСА [5, с. 63].

Не дивно, що сьогодні АСЕАН вважають одним з найбільш перспективних інтеграційних об'єднань, а його успіхи в економічному розвитку та на міжнародній арені приваблюють низку держав, особливо Китай та США. Зокрема, Китай має власні стратегічні інтереси щодо ПСА та прагне зміцнити свої політичні

позиції в рамках даного регіону, що обумовлено певними причинами та факторами [3, с. 22].

Так, для керівництва КНР простір, який охоплюють країни АСЕАН, є великим ринком збуту. Китай є найбільшим торговим партнером АСЕАН вже десять років поспіль. За перше півріччя 2019 року обсяг імпортової та експортної торгівлі між Китаєм і АСЕАН склав 291,85 млрд дол. США, збільшившись на 4,2 % порівняно з тим же періодом минулого року. Сьогодні Асоціація є другим за величиною торговим партнером Китаю [8].

Значною мірою розвитку торгово-економічного співробітництва між Китаєм і АСЕАН сприяло створення зони вільної торгівлі АСЕАН-Китай, яка почала функціонувати в 2010 р. Ця зона вільної торгівлі є найбільшою в світі. Вона охоплює понад 2 млрд осіб, а її сукупний обсяг ВВП сягає 14,5 трлн дол. США. Не менш важливим фактором є географічна близькість КНР та країн АСЕАН, що дає можливість мати більш низькі транспортні витрати при розвитку торгівлі. На відміну від інших країн-партнерів Китай найближче розташований до АСЕАН, що надає цій зоні вільної торгівлі значну конкурентну перевагу перед іншими зонами [6, с. 18].

Крім того, після підписання угоди щодо створення зони вільної торгівлі починає зростати потік прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з Китаю до країн АСЕАН. Якщо в 2010 р. обсяг китайських ПІІ сягав 3,5 млрд дол. США, то в 2018 р. цей показник збільшився втричі до 11,9 млрд дол. США. В результаті за обсягом прямих іноземних інвестицій в країни АСЕАН Китай займає третє місце (після самої Асоціації та ЄС).

Головними одержувачами китайських ПІІ в період з 2010 по 2018 рр. серед країн АСЕАН стали Сінгапур (55%), Індонезія (8,5%), В'єтнам (7%) і Таїланд (6,5%), що продиктовано стратегічним значенням цих країн для регіональної політики КНР [8; 7, с. 150]. Перш за все, це пов'язано з високим рівнем промислового розвитку і сектору послуг, вагомим інноваційним потенціалом (в меншій мірі у випадку з Індонезією). Підвищений інтерес Китаю до інвестування В'єтнаму і Індонезії також продиктований ступенем залученості

держав в китайську ініціативу «Один пояс – один шлях». Тут же необхідно відзначити, що значна частина китайських ПІІ в країні Південно-Східної Азії проходить через Сінгапур, що є офшорною зоною.

Крім того, останні роки все частіше говорять про новий інструмент впливу Китаю – демографічний. Так, в країнах Південно-Східної Азії проживає численна китайська діаспора, яка має істотний внесок в розвиток країн АСЕАН та сприяє зростанню їх макроекономічних показників та інтеграції в глобальний ринок. Водночас втягування країн регіону в донорську залежність в цілому служить ефективним інструментом китайської політики проникнення і збільшення свого впливу в рамках ПСА [2, с. 82].

Крім того, китайський вплив часто негативно сприймається корінним населенням. Вийшло так, що саме китайцям вдалося сконцентрувати свої інтереси на найприбутковіших галузях економіки Південно-Східної Азії, а місцеве населення змушене працювати в малорозвиненому сільському господарстві та промисловості.

Однак найбільшою проблемою, яка заважає подальшому розвитку співпраці Китаю з деякими учасниками Асоціації, є територіальні суперечки, наприклад, суперечки КНР з В'єтнамом щодо Парасельських островів, з Малайзією, Філіппінами і Брунеєм щодо статусу архіпелагу Спратлі тощо. Претензії китайського керівництва на дані території негативно сприймаються країнами АСЕАН, однак вони розуміють безглуздість силового вирішення спорів і переваги мирного співробітництва з КНР. Зі свого боку Китай має на меті довести свою могутність, тому продовжує відстоювати акваторію Південно-Китайського і Східно-Китайського морів [4, с. 95].

Незважаючи на наявні проблеми, останні роки КНР розвиває плідну співпрацю з АСЕАН. Сучасні позиції Китаю в ПСА досить міцні. КНР та країни АСЕАН досягли високого рівня торгово- економічного та інвестиційного співробітництва, а також розвивають відносини в сфері політики, безпеки і оборони. Можна стверджувати, що сьогодні АСЕАН продовжує залишатися одним з найбільш пріоритетних векторів китайської зовнішньої політики. Китай досить

зацікавлений в продовженні співробітництва з країнами Південно-Східної Азії, а китайський фактор представляє собою головну консолідуючу складову для АСЕАН. Зростаюча потужність КНР примушує країн АСЕАН виступати в діалозі з Пекіном єдиним фронтом, уникаючи двостороннього формату, в рамках якого сили Китаю і країн АСЕАН не виглядають однаковими. Однак діалог, що офіційний Пекін проводить з країнами АСЕАН, приносить свої позитивні результати, адже керівництву КНР поступово вдається зближуватися з державами Південно-Східної Азії та впливати на них.

Список використаних джерел:

1. Васильев Л. Е. АСЕАН в начале XXI века. Москва : Форум, 2010. 368 с.
2. Дикарев А. Д. Государства АСЕАН в политике Китая: курс на раскол или «новый консенсус»? *Сравнительная политика и геополитика*. Вип. 9. № 3. 2018. С. 75–85.
3. Иванова А. Р., Рубцов Н. М. Экономика Китая: настоящее и будущее. *Научная идея*. №3. 2017. С. 21–29.
4. Михневич С. В. Конкуренция и сотрудничество в Азиатско-Тихоокеанском регионе. *Вестник международных организаций*. 2016. №1. С. 92–120.
5. Мосяков Д. В. Парадоксы развития стран АСЕАН. *Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы*. № 3. 2016. С. 62–27.
6. Файншмидт Р. И. Китайский вектор современной политики АСЕАН. *Юго-Восточная Азия: актуальные проблемы развития*. № 1. 2018. С. 17–23.
7. Ходова С. С. История взаимоотношений Китая и АСЕАН. *Вестник Томского государственного университета*. № 388. 2014. С. 148–154.
8. ASIANstats. Офіційний веб-сайт. URL: <http://surl.li/awbj> (дата звернення: 05.02.2020).
9. Southeast Asia on rise. *Finance and development. A quarterly publication of the International Monetary Fund*. September 2018. № 3. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/09/pdf/fd0918.pdf> (дата звернення: 05.02.2020).

Науковий керівник: **Коваленко Роман Сергійович**, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук.

РОЛЬ ОПЕК В РЕГУЛЮВАННІ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТИ

Гончар Данило Русланович,
студент 2-го курсу групи УО-21 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
gonchar.danylo@gmail.com

Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) є постійною міжурядовою організацією, створеною на Багдадській конференції 10–14 вересня 1960 р. Іраном, Іраком, Кувейтом, Саудівською Аравією та Венесуелою. До п'яти членів-засновників згодом приєдналися ще десять членів: Катар (1961) – припинив своє членство в січні 2019 року; Індонезія (1962) – призупинила своє членство в січні 2009 року, відновила його в січні 2016 року, але вирішила знову призупинити його в листопаді 2016 року; Лівія (1962); Об'єднані Арабські Емірати (1967); Алжир (1969); Нігерія (1971); Еквадор (1973) – призупинив своє членство в грудні 1992 року, але відновив його в жовтні 2007 року; Ангола (2007); Габон (1975) – припинив своє членство в січні 1995 року, але знову приєднався в липні 2016 року; Екваторіальна Гвінея (2017); та Конго (2018). У перші 5 років свого існування ОПЕК штаб-квартира знаходилася в Женеві, Швейцарія. 1 вересня 1965 року її було перенесено до Відня.

Метою ОПЕК є координація та уніфікація нафтової політики між країнами-членами з метою забезпечення справедливих та стабільних цін для виробників нафти; ефективне, економне та регулярне постачання нафти споживачам; справедлива віддача капіталу тим, хто інвестує в нафтову галузь.

Формування ОПЕК п'ятьма країнами, що розвиваються, в Багдаді у вересні 1960 р. відбулося внаслідок широкої деколонізації та народження багатьох нових незалежних держав, що розвиваються. На міжнародному ринку нафти домінували багатонаціональні компанії «Сім сестер» і значною мірою були відокремлені від ринку колишнього Радянського Союзу та інших економік, що плануються централізовано. ОПЕК розвинув своє колективне бачення, поставив свої цілі та створив свій Секретаріат спочатку в Женеві, а потім у 1965 році у Відні. У 1968 році було прийнято «Деклараційну заяву про нафтову політику в країнах-членах», в якій було підкреслено невідчужуване право всіх країн здійснювати постійний суверенітет над своїми природними ресурсами в інтересах свого національного розвитку. До 1969 року кількість членів зросла до десяти.

ОПЕК збільшив свій вплив на міжнародній арені в 1970-х роках, коли країни-члени взяли під контроль свою вітчизняну нафтову галузь та здобули важливе місце в ціноутворенні на нафту на світових ринках. Удвічі ціни на нафту різко зросли на ринку, через арабське нафтове ембарго в 1973 році та спалах Іранської революції в 1979 році. ОПЕК розширила свій мандат з першого Саміту глав держав і урядів в Алжирі в 1975 році, який вирішив становище бідніших країн та закликав до нової ери співпраці в міжнародних відносинах, в інтересах світового економічного розвитку та стабільності. Це призвело до створення Фонду ОПЕК з міжнародного розвитку в 1976 р. Країни-члени взяли на себе розробку амбітних схем соціально-економічного розвитку, а до 1975 року кількість членів зросла до 13.

Після досягнення рекордних рівнів видобутку на початку 1980-х років ціни почали знижуватися, перш ніж зазнати краху в 1986 році, реагуючи на велику перенасичення нафти та споживання цього вуглеводню. Частка ОПЕК на меншому ринку нафти сильно впала, а його загальний дохід від нафти впав нижче третини попередніх піків, що спричинило серйозні економічні труднощі для багатьох країн-членів. Ціни зросли в другій половині десятиліття, але приблизно до половини рівня ранньої частини, і частка ОПЕК у щойно зростаючому світовому виробництві почала відновлюватися. Це підтримало

ОПЕК, запровадивши груповий ліміт виробництва, розділену між країнами-членами, та довідковий кошик для ціноутворення, а також значний прогрес у діалозі та співпраці ОПЕК з країнами поза ОПЕК, які розглядаються як важливі для стабільності ринку та прийнятних цін. Екологічні проблеми постали на міжнародному енергетичному порядку денному.

Ціни змінилися менш різко, ніж у 1970-х та 1980-х роках, і своєчасні дії ОПЕК зменшили ринковий вплив бойових дій на Близькому Сході у 1990–91 роках. Але надмірна мінливість та загальна слабкість цін домінували цього десятиліття, а економічний спад у Південно-Східній Азії та м'яка північна півкуля взимку 1998–1999 рр. Спостерігали ціни на рівні 1986 року. Однак відбулося суцільне відновлення на більш інтегрованому ринку нафти, який пристосовувався до пострадянського світу, більшій регіоналізм, глобалізація, комунікаційна революція та інші високотехнологічні тенденції. Прориви в діалозі виробник-споживач відповідали постійному прогресу у відносинах ОПЕК з іншими країнами. Коли організовані Організацією Об'єднаних Націй переговори щодо зміни клімату набирали обертів, після саміту про Землю 1992 р. ОПЕК домагалася справедливості, рівноваги та реалізму в лікуванні поставок нафти. Одна країна покинула ОПЕК, а інша припинила своє членство.

Інноваційний механізм цінових діапазонів нафти ОПЕК сприяв зміцненню та стабілізації цін на нафту в перші роки десятиліття. Але поєднання ринкових сил, спекуляцій та інших факторів перетворило ситуацію в 2004 році, підштовхуючи ціни і збільшуючи волатильність на добре забезпеченому ринку сировини. Нафта все частіше використовувалася як клас активів. Ціни злетіли до рекордних рівнів у середині 2008 року, перед тим як обвалитися внаслідок світових фінансових потрясінь та економічного спаду. ОПЕК став відомим у підтримці нафтового сектору в рамках глобальних зусиль щодо подолання економічної кризи. Другий та третій саміти ОПЕК у Каракасі та Ер-Ріяді у 2000 та 2007 роках визначили стабільні енергетичні ринки, стійкий розвиток та довіклля як три основні теми, і він прийняв комплексну довгострокову стратегію у 2005 році. Одна країна приєдналась до ОПЕК, інша відновила своє членство та

третина призупинила його.

Світова економіка представляла основний ризик для ринку нафти на початку 2010-х років, оскільки глобальна макроекономічна невизначеність та посилення ризиків, пов'язаних із міжнародною фінансовою системою, зважили на економіку. Ескалація соціальних заворушень у багатьох частинах світу вплинула як на попит, так і на попит протягом першої половини десятиліття, хоча ринок залишався відносно збалансованим. Ціни були стабільними в період з 2011 по середину 2014 року, до того, як поєднання спекуляцій та надмірних пропозицій призвели до їх падіння у 2014 році.

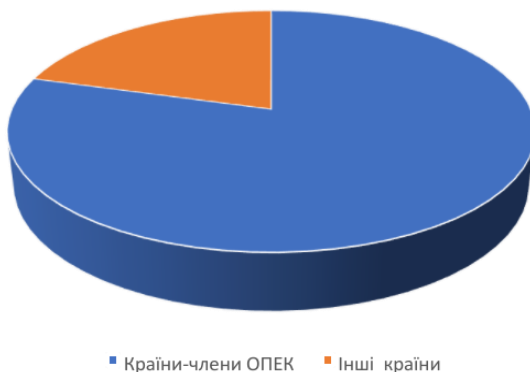

Рис. 1. Світові запаси нафти [1].

Торговельні тенденції продовжували змінюватися, а попит в азіатських країнах продовжував зростати і в цілому скорочуватися в ОЕСР. Світова спрямованість на багатосторонні екологічні питання почала посилюватися, очікуючи на нову угоду про кліматичні зміни під керівництвом ООН. ОПЕК продовжував шукати стабільності на ринку і прагнув до подальшого вдосконалення свого діалогу та співпраці зі споживачами та виробниками, що не входять в ОПЕК.

За поточними підрахунками, 79,4% зареєстрованих світових запасів нафти знаходяться в країнах-членах ОПЕК, а основна запас нафти ОПЕК на Близькому Сході становить 64,5% від загальної кількості ОПЕК.

Країни-члени ОПЕК в останні роки внесли значні доповнення до

своїх запасів нафти, наприклад, прийнявши кращі практики в галузі, здійснивши інтенсивні розвідки та збільшили видобуток. В результаті перевірені запаси нафти ОПЕК наразі становлять 1189,80 млрд барелів.

Лідером з експорту нафти серед країн ОПЕК є Саудівська Аравія, яка має 30% частку в загальному експорті цієї організації.

Після нафтової кризи 2015 року помітний позитивний тренд до відновлення видобутку обсягів зразка 2013 року, проте регулювання квот на видобуток через стримування ціни природнього ресурсу не дозволяють наростити видобуток, а отже і експорт в цілому.

Таблиця 1

Обсяг експорту нафти країн-членів ОПЕК

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Алжир	44462	40628	21742	18643	22355	26092
Ангола	69965	56614	31509	25691	31550	36323
Конго	8845	8123	3988	3444	3902	4455
Еквадор	14107	13276	6660	5459	6914	9832
Екваторіаль-на Гвінея	12119	11058	5911	4352	4689	5353
Габон	7691	6912	3740	3128	3695	4218
Іран	61923	53652	27308	41123	52728	60198
Ірак	89403	84303	49211	43684	59730	68192
Кувейт	107543	98631	49088	42086	50240	58393
Лівія	44445	20357	10973	9313	15014	17141
Нігерія	90546	75196	41168	27295	37983	54513
Саудівська Аравія	321888	284558	152910	136194	170241	194358
ОАЕ	85640	88855	53836	45559	65641	74940
Венесуела	85603	71731	35136	25942	31497	34674
ОПЕК	1040181	913893	493181	431912	556178	648683

Складено авторами за даними: [2].

ОПЕК діє за принципом картелю, де під час нарад погоджуються, координуються ті чи інші дії стосовно видобутку нафти. Саме зниження видобування влітку 2019 року змусило коливатися нафтові ціни на світових біржах в межах 66-60 доларів США [3]. На нашу думку, подальше скорочення видобування є неминучим, адже у період розвитку альтернативних джерел енергії та побудови так званої Економіки 4.0, яка базується на використанні високотехнологічного виробництва заради сталого розвитку, з нафтою починають конкурувати інші енергоносії, які є набагато екологічними. Роль ОПЕК, незважаючи на посилення екологічного руху в світі та домовленості країн ЄС до 2050 року домогтися нульових викидів CO₂, надзвичайно сильна. Лобювання великих та потужних ТНК на світовому ринку, вплив США та Китаю з їх промисловими потужностями поки що залишають нафту цінним ресурсом та активом, який незмінно користується попитом на світових ринках.

Список використаних джерел:

1. OPEC share of crude oil reserves. *OPEC Official site* : website. URL: https://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm (Last accessed: 02.02.2020).

2. OPEC exports to the world. 2018. *Annual statisic Bulletin by OPEC* : website. URL: https://www.opec.org/opec_web/en/publications/337.htm (Last accessed: 02.02.2020).

3. Світові ціни на нафту марки Brent. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України* : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/markets/oil/brent/2019-06/> (дата звернення: 02.02.2020).

Науковий керівник: **Коваленко Роман Сергійович**, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук.

РОЛЬ ШОС У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Доценко Олена Михайлівна,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
olena.dotsenko@karazin.ua

Новікова Людмила Вікторівна,

завідувач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
l.novikova@karazin.ua

Однією з особливостей сучасності є активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі по тексті – ІКТ) та впровадження їх у всі сфери діяльності людини, суспільства, держави. Поряд з великою кількістю переваг, що надають ІКТ, вони несуть із собою і ряд загроз національній та інформаційній безпеці, більшість з яких мають транскордонний характер, зокрема такі, як інформаційна злочинність та інформаційний тероризм, інформаційна війна, зумовлені віртуалізацією загрози тощо. Безперервна еволюція способів та засобів використання ІКТ з метою здійснення неправомірного впливу на об'єкт посягання зумовлює постійне вдосконалення відповідних механізмів протидії. З огляду на вищевказане, саме об'єднання зусиль держав на пошук та вироблення методів боротьби із загрозами міжнародній інформаційній безпеці (далі по тексті – МІБ), вбачається дієвим кроком до її забезпечення, зокрема на рівні регіональних міжнародних організацій, однією з яких є Шанхайська організація співробітництва (далі по тексті – ШОС).

Отже, метою даною роботи є визначення ролі ШОС у забезпеченні міжнародної інформаційної безпеки.

Варто зазначити, що ШОС була створена 15 червня 2001 року у Шанхаї як постійно діюча міжнародна міжурядова організація, а її статут, що визначає основні цілі та принципи, структуру та напрями діяльності, був підписаний у червні 2002 року та набув чинності у вересні 2003 року. Сьогодні до складу організації входять 8 держав-членів: Республіка Індія, Республіка Казахстан, Китайська Народна Республіка, Киргизька Республіка, Ісламська Республіка Пакистан, Російська Федерація, Республіка Таджикистан та Республіка Узбекистан. Крім того, такі країни, як Ісламська Республіка Афганістан, Республіка Білорусь, Ісламська Республіка Іран та Республіка Монголія мають статус спостерігача. Також ШОС має 6 партнерів по діалогу – Азербайджанська Республіка, Республіка Вірменія, Королівство Камбоджа, Федеративна Демократична Республіка Непал, Республіка Туреччина та Демократична соціалістична республіка Шрі-Ланка. До основних цілей ШОС (серед інших) відноситься й підтримання та забезпечення миру, безпеки та стабільності в регіоні [12].

З метою досягнення вищевказаної цілі ШОС здійснює ряд заходів, спрямованих на забезпечення саме МІБ. Перш за все слід відзначити прийняття 15 червня 2006 року на саміті ШОС в Шанхаї «Заяви голів держав-членів ШОС з міжнародної інформаційної безпеки», у якій голови держав-членів висловили занепокоєність тим, що «загрози використання ІКТ в злочинних, терористичних та військово-політичних цілях, несумісних із забезпеченням міжнародної безпеки, можуть реалізовуватися як у цивільній, так і у військовій сферах і призвести до тяжких політичних і соціально-економічних наслідків в окремих країнах, регіонах і в світі в цілому, до дестабілізації суспільного життя держав». Крім того, підкреслюючи транскордонний характер загроз держави-члени ШОС у вищевказаному документі визначали необхідність доповнення національних зусиль щодо забезпечення інформаційної безпеки спільними діями на двосторонньому, регіональному і міжнародному рівнях, у зв'язку з чим було прийнято рішення про створення Групи експертів держав-членів ШОС з міжнародної інформаційної безпеки з метою вироблення плану дій з її забезпечення та визначенню можливих шляхів та засобів вирішення

проблеми забезпечення МІБ у всіх її аспектах [6].

Слід також сказати, що протягом 2006–2009 років зазначена група експертів розробила план дій із забезпечення МІБ, важливим підсумком реалізації якого стала підготовка Угоди між урядами держав-членів ШОС про співпрацю в області забезпечення міжнародної інформаційної безпеки, яка була підписана 16 червня 2009 року в Єкатеринбурзі, була ратифікована РФ, КНР, Казахстаном та Таджикистаном, набула чинності 2 червня 2011 року та була відкритою для приєднання інших держав.

Зазначена Угода містить 12 статей, які визначають основні поняття та загрози в сфері забезпечення МІБ, загальні принципи та основні напрями, форми і механізми співробітництва; регламентують питання захисту інформації, фінансування, відношення до інших міжнародних договорів та вирішення спорів; окреслюють робочі мови та депозитарій, а також включають заключні положення щодо набуття чинності та дії самої Угоди. Особливістю Угоди між урядами держав-членів ШОС про співпрацю в області забезпечення міжнародної інформаційної безпеки є два додатки, перший з яких дає перелік основних понять в сфері забезпечення МІБ, таких як: «інформаційна безпека», «інформаційна війна», «інформаційна інфраструктура», «інформаційна зброя», «інформаційний простір», «інформаційні ресурси», «інформаційний тероризм», «критично важливі структури», «міжнародна інформаційна безпека», «неправомірне використання інформаційних ресурсів», «несанкціоноване втручання в інформаційні ресурси», «загроза інформаційній безпеці». У другому додатку наведений перелік основних загроз у сфері МІБ, їх джерел та ознак, до яких віднесено: розробку і застосування інформаційної зброї, підготовку і ведення інформаційної війни; інформаційну злочинність та інформаційний тероризм; загрози безпечному і стабільному функціонуванню глобальних і національних інформаційних інфраструктур, що мають природний і / або техногенний характер; поширення інформації, що завдає шкоду соціально-економічній та суспільно-політичній системам, культурному, духовному та моральному середовищу інших держав; використання домінантного положення в

інформаційному просторі на шкоду безпеці і інтересам інших держав [8].

Слід зауважити, що вищевказана Угода стала важливим кроком у сфері забезпечення МІБ, адже в ній було розкрито зміст ряду термінів у сфері МІБ, у якому вони застосовуються державами-учасниками, а також конкретні ознаки та джерела загроз МІБ, що сприяло виробленню єдиного підходу до вироблення та запровадження спільних інструментів протидії ним.

Не можна залишити поза увагою й той факт, що 22 вересня 2011 року в Єкатеринбурзі було представлено проект Конвенції із забезпечення міжнародної інформаційної безпеки. Цей проект Конвенції містив 5 глав, які включали норми, що визначають предмет та мету Конвенції, розкривають зміст термінів у сфері МІБ (розширюючи перелік, наведений в Угоді між урядами держав-членів ШОС про співпрацю в області забезпечення МІБ), застереження до застосування Конвенції, основні загрози міжнародному миру та безпеці в інформаційній сфері та основні принципи забезпечення МІБ, визначають основні заходи щодо попередження та вирішення військових конфліктів в інформаційній сфері, попередження її використання у терористичних цілях, протидії неправомірній діяльності в інформаційній сфері, регламентують міжнародне співробітництво у сфері МІБ тощо [10].

Як зазначається в науковій літературі, у цьому проекті вбачали своєрідну альтернативу Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність 2001 року, проте під час його обговорення зміст термінів був підданий критиці експертами, зважаючи на те, що вони запозичені з Доктрини інформаційної безпеки РФ (у ред. 2000 року) та недостатньо релевантні до сьогодення, а отже потребують доопрацювання [4, с. 159]. У цілому, проект Конвенції відтворює підхід до забезпечення МІБ, що був закладений в Угоді між урядами держав-членів ШОС про співпрацю в області забезпечення МІБ, розширюючи її положення.

Крім того, в рамках ШОС у 2011 року було прийнято проект «Правил поведінки в галузі забезпечення міжнародної інформаційної безпеки» (далі по тексту – Правила), які являють собою правила поведінки держав у сфері протидії терористичним,

кримінальним, військовим, політичним загрозам використанню інформаційних та телекомунікаційних технологій. Зазначені правила були представлені у листі до Генерального Секретаря ООН 12 вересня 2001 року з пропозицією прийняти і поширити цей проект як офіційний документ ООН, проте цього не відбулося [11; 4, с. 159; 7].

Слід зазначити, що у подальшому ініціативи вироблення в рамках ООН єдиного кодексу правил поведінки держав в інформаційній сфері на основі нової редакції Правил були підтримані у Душанбінській декларації глав держав-членів ШОС 2014 року [5], а також в Астанинській Декларації глав держав-членів Шанхайської організації співробітництва від 2017 року [1], проте були заблоковані ООН. А у Стратегії розвитку ШОС до 2025 року серед іншого висловлений намір продовжувати заходи направлені на прийняття ООН Правил, базуючись на яких надалі спільно з іншими державами світу створювати єдині норми міжнародно-правового регулювання сфері ІКТ і розвивати співробітництво у сфері забезпечення МІБ [9].

13–14 червня 2019 року у м. Бішкек відбувся саміт Ради голів держав-членів ШОС, за результатами якого було прийнято так звану Бішкекську декларацію, у якій, серед іншого, було акцентовано увагу на необхідності вироблення універсальних правил, принципів і норм відповідальної поведінки держав в інформаційному просторі, а також виражено намір активно співпрацювати в цій галузі з метою забезпечення інформаційної безпеки на просторі ШОС [2].

12 листопада 2019 року відбулося чергове засідання групи експертів держав-членів ШОС з МІБ. У ході засідання експерти розглянули проект Спільної заяви держав-членів ШОС про співробітництво в галузі забезпечення МІБ з метою його прийняття в ході Саміту ШОС в 2020 році. Крім того, експерти обговорили проекти резолюцій 74-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН «Досягнення у сфері інформатизації та телекомунікацій в контексті міжнародної безпеки» і «Протидія використанню інформаційно-комунікаційних технологій в злочинних цілях», а також досягли домовленості про координацію зусиль з метою його просування від імені держав-членів ШОС для прийняття в рамках Генеральної Асамблеї ООН.

Також були обговорені питання взаємодії в рамках Робочої групи відкритого складу з МІБ і Групи урядових експертів ООН по МІБ [3].

Таким чином, як бачимо, ШОС відіграє важливу роль у забезпеченні міжнародної інформаційної безпеки держав регіону шляхом безперервної розробки і вдосконалення підходів щодо протидії загрозам в цій сфері, що закріплюються в документах, які приймаються організацією на зустрічах представників її держав-членів організації, що сприяє активізації співробітництва між собою та з іншими державами задля досягнення цілей у сфері забезпечення міжнародної інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Астанинская декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества : Международный документ от 9 июня 2017 года. URL: <http://infoshos.ru/ru/?id=137> (дата звернення: 10.02.2020).

2. Бишкекская декларация Совета глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества : Международный документ от 14 июня 2019 года. URL: <http://rus.sectesco.org/documents/> (дата звернення: 10.02.2020).

3. В Москве прошло заседание группы экспертов государств-членов ШОС по международной информационной безопасности. *The Shanghai Cooperation Organisation* : веб-сайт. URL: <http://rus.sectesco.org/news/20191112/599223.html> (Last Accessed: 10.02.2020).

4. Гапаева О. Міжнародна інформаційна безпека – ключовий напрям діяльності шанхайської організації співробітництва: 2006–2017 рр. Східноєвропейський історичний вісник. 2017. Вип. 4. С. 155–163.

5. Душанбинская декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества : Международный документ от 12 сентября 2014 года. URL: <http://kremlin.ru/supplement/4750> (дата звернення: 10.02.2020).

6. Заявление глав государств-членов ШОС по международной информационной безопасности: Международный документ от 15 июня 2006 года. URL:

<http://russian.people.com.cn/31857/102574/102589/7409849.html>

(дата звернення: 10.02.2020).

7. Сергей Бойко. Проблематика международной информационной безопасности на площадках ШОС и БРИКС. *Международная жизнь*. 23.01.2019. URL: <https://interaffairs.ru/news/show/21480> (дата обращения 10.02.2020).

8. Соглашение между правительствами государств-членов Шанхайской организации сотрудничества о сотрудничестве в области обеспечения международной информационной безопасности : Международный документ от 16 июня 2009 года. Электронный фонд правовой и нормативно-технической документации. URL: <http://docs.cntd.ru/document/902289626> (дата звернення: 10.02.2020).

9. Стратегия развития Шанхайской организации сотрудничества до 2025 года: Международный документ от 10 ноября 2017 года. URL: <http://infoshos.ru/ru/?id=137> (дата звернення: 10.02.2020).

10. Convention on International Information Security (Concept). Concept of the Convention from 22 September 2011. URL: <https://carnegieendowment.org/files/RUSSIAN-DRAFT-CONVENTION-ON-INTERNATIONAL-INFORMATION-SECURITY.pdf> (Last Accessed: 10.02.2020).

11. Letter dated 12 September 2011 from the Permanent Representatives of China, the Russian Federation, Tajikistan and Uzbekistan to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/66/359- 14 September 2011- URL: <https://undocs.org/A/66/359> (Last Accessed: 10.02.2020).

12. The Shanghai Cooperation Organisation. *The Shanghai Cooperation Organisation* : веб-сайт. URL: http://eng.sectsco.org/about_sco/ (Last Accessed: 10.02.2020).

ARTICLE 36 PARA. 1 LIT. (B) OF THE VIENNA CONVENTION ON CONSULAR RELATIONS AFTER JADHAV (INDIA V. PAKISTAN)

Prof. Dr. Stefan Kirchner Associate Professor
of Arctic Law the Arctic Center, University of Lapland, (Rovaniemi,
Finland)¹

On 17 July 2019, the International Court of Justice² issued its judgment in a dispute between India and Pakistan concerning the treatment of an Indian citizen by Pakistan. In this case, *Jadhav*³, the Court found Pakistan at fault for failing to inform India of the arrest of one of India's citizens by Pakistan. In failing to inform India, Pakistan had violated its obligations under Article 36 para. 1 lit. (b) of the Vienna Convention on Consular Relations⁴, according to which *"if he so requests, the competent authorities of the receiving State shall, without delay, inform the consular post of the sending State if, within its consular district, a national of that State is arrested or committed to prison or to custody pending trial or is detained in any other manner. Any communication addressed to the consular post by the person arrested, in prison, custody or detention shall be forwarded by the said authorities without delay"*⁵ and which obliges the arresting state to inform the arrested person of this right⁶.

In its judgment in *Jadhav*, the International Court of Justice has confirmed its earlier jurisprudence. While case law is not a source of law within the meaning of Article 38 para. 1 lit. a.-c. of the Statute of the

---

¹ Dr. *Stefan Kirchner*, Assessor jur., MJJ, is Associate Professor of Arctic Law and Adjunct Professor (*dosentti*) of Fundamental and Human Rights at the University of Lapland in Rovaniemi, Finland. In the current academic year, he also serves as a senior researcher in the research cluster "Impact of Globalization on Law", hosted by Vytautas Magnus University in Kaunas, Lithuania and as invited professor in the Jean Monnet Module of V. N. Karazin National University in Kharkiv, Ukraine.

² Hereinafter: "ICJ" or "the Court".

³ International Court of Justice, *Jadhav* (India v. Pakistan), Judgment of 17 July 2019, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/168/168-20190717-JUD-01-00-EN.pdf> (all websites last visited 27 April 2020).

⁴ Hereinafter: "VCCR" or "the Convention".

⁵ Article 36 para. 1 lit. b sentence 1 VCCR.

⁶ Article 36 para. 1 lit. b sentence 2 VCCR.

International Court of Justice⁷, it is relevant for the interpretation of norms of international law⁸, as the first paragraph of Article 38 ICJS reads as follows:

“The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply: a. international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting states; b. international custom, as evidence of a general practice accepted as law; c. the general principles of law recognized by civilized nations; d. subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.”⁹

This is particularly the case when it comes to the jurisprudence of the ICJ, and even more so when the Court’s jurisprudence has been consistent on a specific matter for decades, as is the case with regard to the obligation under Article 36 para. 1 lit. (b) of the Vienna Convention on Consular Relations. From a legal perspective, the obligation contained in Article 36 para. 1 lit. b. VCCR is fairly straightforward: if a state arrests a foreign citizen, the arresting state has to inform that foreigner’s consular representative of the arrest. This allows the consular official to contact the detained citizen.

The detaining state also has a duty to inform the arrested person about this possibility. While consular officials usually do not get involved in criminal legal cases of their citizens abroad, they might be able to render assistance for example by providing the contact information of local attorneys, potentially including attorneys who speak the language of the detained person.

But while the legal obligation is simple, the norm is unclear also in one regard: while Article 36 para. 1 lit. b. sentence 2 VCCR refers to the “right” of the arrested person, the norm is not one of international human rights law. Rather than to contain a right within the meaning of international human rights law, Article 36 para. 1 lit. b. sentence 2 VCCR contains a benefit for individuals. The reason for this legal

---

⁷ Hereinafter: “ICJS” or “the Statute”.

⁸ Article 38 para. 1 lit. d. ICJS.

⁹ Article 38 para. 1 ICJS.

characterization is the inability of the individual to play much of an active role in enforcing this “right” against the arresting state. For this, the arrested person depends on his or her state of citizenship. The obligation only exists between states which are parties to the VCCR.

The *lex lata* characterization of the detained person’s position under the VCCR is unsatisfactory, at least when seen through the lens of modern international human rights law. It is, of course, entirely possible that the interpretation of a norm of international law changes over time. While this is particularly the case in the context of the European Convention on Human Rights, which is understood to be “a living instrument which, as the Commission rightly stressed, must be interpreted in the light of present-day conditions”¹⁰, the same could be said of other international treaty norms as well. In the case of rights of detained persons, i.e., the persons who are in one of the weakest positions relative to the state against which they may want to bring claims of rights, an interpretation in a way which increases the rights of individuals and which enhances their protection in vulnerable situations may well outweigh the need for legal certainty. In cases such as the one at stake in *Jadhav*, such a rights-friendly reinterpretation appears not only possible but, in light of the imminent threat to the life of the detained person, certainly called for. Whether such a reinterpretation of the norm or the emergence of a corresponding norm of customary international law is likely anytime soon, though, is a different question altogether.

Even though the obligation of the detaining state is a simple one, these cases matter enough to be brought to the International Court of Justice. The fact that cases such as *Jadhav* still remain relevant, highlights a shortcoming of public international law. Despite the clarity of the Court’s jurisprudence, cases like *Breard*¹¹, *LaGrand*¹², *Avena*¹³ and

---

¹⁰ European Court of Human Rights, *Tyrer v. United Kingdom*, Application No. 5856/72, Judgment of 25 April 1978, para. 31.

¹¹ The *Breard* case (Paraguay v. United States of America) was discontinued and struck from the ICJ’s list of cases.

¹² International Court of Justice, *LaGrand* (Germany v. United States of America), Judgment of 27 June 2001, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/104/104-20010627-JUD-01-00-EN.pdf>.

¹³ International Court of Justice, *Avena and Other Mexican Nationals* (Mexico

*Jadhav*¹⁴ keep being brought to the International Court of Justice. These cases, all of which concern the death penalty, only form the tip of the iceberg, as far as compliance with Article 36 para. 1 lit. (b) VCCR is concerned. The unsuccessful use of the provisional measures procedure offered by the Statute of the International Court of Justice¹⁵ highlights a key characteristic of international law: in order to be effective, international law requires compliance by nation states. The obligations contained in Article 36 para. 1 lit. (b) VCCR Vienna Convention on Consular Relations is a remnant of a different era in international law. Prior to the emergence of international human rights law and international criminal law in the wake of World War II, the position of the individual in international law was not one of holders of rights and duties but one of subordination under the power of states. Individuals and groups were given protection by states but were not seen as holders of rights as such. This old approach can be found in the minorities treaties of the interwar period but also in more modern treaties, including the Vienna convention on Consular Relations. The obligation under Article 36 para. (1) lit. (b) VCCR is one between states. Individuals benefit from these obligations, but they are not in a position to force foreign states into compliance. Rather, states have to bring their citizen's case to the international level, in this case, before the International Court of Justice. This so-called mediatisation of the individual, a hallmark of classical Westphalian public international law¹⁶, continues to be relevant in the context of the Vienna Convention on Consular Relations.

---

v. United States of America), Judgment of 31 March 2004, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/128/128-20040331-JUD-01-00-EN.pdf>.

¹⁴ International Court of Justice, *Jadhav* (India v. Pakistan), Judgment of 17 July 2019, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/168/168-20190717-JUD-01-00-EN.pdf>.

¹⁵ Article 41 ICJS.

¹⁶ See e.g. Permanent Court of International Justice, *Mavrommatis Palestine Concessions* (Greece v. Great Britain), 1924 PCIJ Series A., No. 2, p. 12; International Court of Justice, *Nottebohm* (Liechtenstein v. Guatemala), ICJ Reports 1955, pp. 4 et seq., at p. 24; International Court of Justice, *Barcelona Traction* (Belgium v. Spain), ICJ Rep. 1970, pp. 4 et seq., at p. 40. See also Stefan Kirchner, "The Right to Consular Assistance: Is the Vienna Convention on Consular Relations Self-Executing ?", in: *Social Science Research Network* (2000), https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1081584, pp. 6 et seq.

The emergence of international human rights law is an evolutionary step in the development of public international law, but it does not mean a clear cut between different legal regimes. Rather, human rights law is part of public international law and classical conceptions of public international law continue to matter. This is particularly the case in parts of the world which do not benefit from the existence of regional human rights regimes, such as the system created in Europe through the European Convention on Human Rights. In the case of the notification obligation under Article 36 para. (1) lit.

VCCR, states which are parties to the VCCR have a duty toward the other states parties, but the person who actually has been arrested abroad does not have any rights in this legal relationship, but only benefits from the inter-state legal construction, without being part of this relationship. That the cases which make it to the International Court of Justice are those in which the life of a citizen is at stake, while many other cases are likely unknown. While arrested persons in Europe benefit from their rights under Article 5 of the European Convention on Human Rights (ECHR), many persons detained outside their home countries elsewhere are regularly denied the minimum protection offered by Article 36 para. (1) lit. (b) VCCR. An effective realization of this protection continues to depend on the compliance of states. The *Jadhav* case is a reminder that international human rights law and functioning court systems, like the one offered by the European Court of Human Rights, are indispensable for the protection of individual rights.

100 РОКІВ ПІСЛЯ ТРІАНОНУ: УГОРСЬКО-ФРАНЦУЗЬКІ ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Лиман Сергій Іванович,

професор кафедри туристичного бізнесу і країнознавства,
Харківській національній університет імені В. Н. Каразіна,
доктор історичних наук, професор,
limans@ukr.net

Парфіненко Анатолій Юрійович,

завідувач кафедри туристичного бізнесу і країнознавства,
Харківський національній університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук, доцент,
parfinenko@karazin.ua

В історії зовнішньої політики Угорщини, як і в історії цієї країни в цілому, особливе місце посідає її мирний договір 1920 р. з державами Антанти. Підписаний у Великому Тріанонському палаці Версаля під тиском держав-переможниць, перш за все Франції, він не тільки окреслив сучасні, втричі зменшені кордони Угорщини [10, part II], а й породив ті реваншистські антифранцузькі настрої, які успішно використовували усі противники «ланцюгів Тріанона» як всередині країни, так і за її межами в 1930 – першій половині 1940-х рр. Тема «Тріанона» мало хвилює сучасну Францію, яка гостинно надає свої міста і палаци для проведення численних дипломатичних раутів, проте ця тема, як і раніше, актуальна в Угорщині, і не тільки в суто наукових дослідженнях угорських вчених.

Перші політичні контакти угорців і французів сягають корінням ще почату Х ст. Саме тоді кочівники-угорці, які прийшли в Центральну Європу з Приуралля і розгромили могутню Великоморавську державу (907), робили постійні набіги в країни Заходу [4, с. 50-51]. У 919 р. угорці вперше вторглися в межі Західно-Франкського королівства (Франції), а перемога над французами в 937 р. під Орлеаном дозволила завойовникам зробити похід уздовж Луари до узбережжя Атлантичного океану. Слабка Франція з примарною владою короля і могутністю феодалів не могла в той час протистояти войовничим, добре організованим угорцям, які війну

цінували більше, ніж дипломатію.

Після поразки від німців і чехів на річці Лех (955) угорці істотно послабили натиск на Захід. Поширення християнства, перехід до осілості, змішані шлюби з бранками підкорених земель перетворили Угорщину на європейську державу, кордони якої у XII ст., крім угорської Паннонії, вже охоплювали територію сучасних Хорватії, Словаччини, Північно-Західної Румунії тощо [4 с. 61-62, 81- 83]. Ці процеси розгорталися на тлі територіального зростання і зміцнення королівської влади у Франції.

Франція і Угорщина стали впливовими акторами європейської підсистеми міжнародних відносин епохи Середньовіччя. Щоправда їх спільні дії зазвичай бували невдалими: представники обох країн брали участь в П'ятому хрестовому поході (1217–1221), який завершився практично безрезультатно, у 1396 р. турецький султан Баязид I розгромив під Нікополем армію християнських держав, що складалася в основному з угорців і французів. Навіть звичайний для Середньовіччя династичний шлюб «проклятого» короля Франції Людовіка X Сварливого і Клеменції Угорської тривав трохи більше 10 місяців (серпень 1315 – червень 1316 р.) і швидко приніс королеві наряд вдови. Хоча у XIII – XV ст. Угорщиною, Польщею та Сицилією правила Анжуйська династія французького королівського дому Капетингів [4, с. 108], Угорщина виявилася однією з небагатьох європейських країн, чиї представники не брали участь в Столітній війні між Англією і Францією, яка мала характер широкого загальноєвропейського збройного конфлікту.

У 1526 р. турки розгромили Угорське королівство. Його територія була розділена між Османською імперією та австрійськими Габсбургами, які протягом чотирьох наступних століть використовували угорські контингенти (з 1867 р. – угорську армію Австро-Угорщини) у своїх війнах проти Франції та її союзників. При цьому в легкій кавалерії Франції у XVII ст. служили полки хорватів (в унії з Угорщиною в 1102-1918 рр.), а з 1692 р. – полк угорських гусар. Угорці допомогли Франції в створенні французьких гусарських полків, їх солдати навіть вчили угорську мову, як мову гусарської служби. Проте навіть це вдале спільне дітище отримало через триста років несподіваний скандальний розвиток: нащадка перших

угорських гусар у Франції майора її Генерального штабу Ш. Ф. Естерхазі французька контррозвідка викрила як німецького шпигуна. Це сталося в 1898 р. після гучної «Справи Дрейфуса».

У Першій світовій війні 1914-1918 рр. Франція і Австро-Угорщина воювали в складі різних коаліцій. Але інтереси французів і угорців стикалися навіть в Радянській Росії: Франція з моменту приходу до влади більшовиків рішучіше за інших наполягала на великомасштабній військовій інтервенції в країну, де нова влада націоналізувала її нерухомість та активи, а угорці активніше за інших військовополонених австро-угорської армії в Росії сприйняли марксистську пропаганду і склали значний відсоток іноземних багнетів Л. Троцького. Військові дії майже 100 тисяч «червоних маляр», особливо в Сибіру і на Далекому Сході, сприяли перемогам РСЧА і краху войовничих задумів дипломатів Франції щодо РРФСР.

Саме Франція рішучіше інших країн Антанти вимагала територіального прирощення для своїх союзників – нових країн Центрально-Східної Європи (Чехословаччини, Польщі, Королівства сербів, хорватів, словенців, а також Румунії), і, відповідно, відторгнення цих територій від Угорщини. Угорська революція 1918 р. привела до активних військових дій новоствореної Угорської радянської республіки (1919) проти союзників Франції та відклала підписання договору з Угорщиною на Паризькій мирній конференції [4, с. 425-432]. Лише після поразки УРР і вступу в силу Сен-Жерменського договору з Австрією угорська делегація в складі 80 осіб змогла приїхати в Париж.

Делегацію очолював граф А. Аппоньї, але й він, політик з великим досвідом, не зміг переконати дипломатів Антанти в необхідності збереження «Великої Угорщини». Секретар Міністерства закордонних справ Франції Ф. Бертелло рішуче відкинув пропозиції британського прем'єра Д. Ллойд-Джорджа піти на деякі компроміси з Угорщиною в територіальному питанні. Новий керівник угорської делегації міністр праці А. Бенард був змушений 4 червня 1920 р. підписати Тріанонський договір з країнами Антанти. Він став одним з основ Версальської системи міжнародних відносин і одночасно – одним з вузлів протиріч в Центральній Європі. За Тріанонським договором Угорщина втрачала дві третини своєї

території [10, part II]. На знак жалоби в країні майже на два десятиліття приспустили національні прапори, а сусідні країни, на території яких проживала тепер угорська національна меншина, підтримували тісні стосунки з Францією. Антиугорський вектор мала створена в 1920-1921 рр. за ініціативою саме Франції «Мала Антанта» – союз Румунії, Югославії, Чехословаччини. Цей альянс країн, що майже з усіх боків оточували Угорщину, повинен був в першу чергу стримати зростання угорського реваншизму і запобігти реставрації в Австрії та Угорщині династії Габсбургів.

У цих умовах Франція і Угорщина були приречені на «льодовиковий період» в їх дипломатичних відносинах. Зате територіальні претензії Угорщини обіцяли задовольнити фашистська Італія і нацистська Німеччина – головні противники Франції на континенті. Злам ними Версальської системи передбачав військовий розгром Франції і пошук союзників, незадоволених рішеннями Паризької мирної конференції. Угорсько-італійський договір регента М. Хорті і Б. Муссоліні в 1927 р. виводив Угорщину з міжнародної ізоляції, а Віденські арбітражі, проведені під тиском А. Гітлера в 1938 і 1940 рр. спочатку відторгнули на користь Угорщини Південну Словаччину і Південно- Західне Підкарпаття, а потім передали Угорщині румунську Трансільванію [9, с. 71-73]. Побудованої Францією Малої Антанти, яка так довго прагнула знищити Угорщина, більше не існувало. Угорщина першою з країн Центрально-Східної Європи приєдналася до Троїстого (Берлінського) пакту Німеччини, Італії та Японії (1940); вона ж останньою з європейських країн зберігала союзницьку вірність Гітлеру (1945).

Столиця Франції назавжди залишиться в пам'яті угорців містом, нерозривно пов'язаним з їх територіальними втратами. Паризький мирний договір 10 лютого 1947 р. між державами- переможцями і п'ятьма колишніми союзниками Німеччини анулював рішення Віденських арбітражів і повертав Угорщину до кордонів 1920 р. [6, с. 55-57].

У роки «холодної війни» двосторонні відносини Франції та Угорщини, які раніше воювали на боці різних коаліцій, також залежали від блокової дисципліни НАТО і ОВД, Європейського співтовариства і Ради Економічної Взаємодопомоги. При цьому

обидві країни прагнули цю блокову дисципліну порушити: у 1956 р. в Угорщині спалахнуло антикомуністичне повстання та її прем'єр І. Надь заявив про вихід його країни з ОВД, а у 1966 р. Франція на хвилі антиамериканських настроїв через війну у В'єтнамі на 40 років вийшла з військових структур НАТО. Те, що вдалося Франції, не вдалося Угорщині і, як вважають угорці, багато в чому з вини Франції. Коли прихильники І. Надя 1 листопада 1956 р. проголосили нейтралітет Угорщини та звернулися в ООН з проханням про захист, увагу ООН, як і всієї обуреної світової спільноти вже кілька годин відволікала військова операція з французькою назвою «Мушкетер». Після того як єгипетський лідер А. Насер націоналізував Суецький канал (52% його акцій належали Франції) вибухнула Суецька криза: 29 жовтня 1956 р. військові дії проти Єгипту почав Ізраїль, а 31 жовтня – Франція і Велика Британія. Із засудженням цих дій в ООН виступили як СРСР, так і США. Обидві військові операції («Мушкетер» на Синаї і радянський «Вихор» в Угорщині) закінчилися швидко і майже одночасно. Угорське повстання було придушене, Угорщину утримали в ОВД, а угорські війська в 1968 р. взяли участь в придушенні «Празької весни». І хоча саме ця подія викликала осуд навіть Французької комуністичної партії, реакція офіційного Парижа була млявою: президент Ш. де Голль заявив, що операція радянських, угорських та ін. військ «не порушує принципів» Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.

Ця система була зруйнована пізніше, і саме в Будапешті 28 червня 1991 р. відбулося останнє 46 засідання сесії Ради Економічної Взаємодопомоги, на якому було оголошено про її ліквідацію. Угорщина за активної підтримки Франції та інших країн Заходу з 1989 р. проводила курс на ліберально-демократичні перетворення. Вперше за багато сотень років настав недовгий період угорсько-французького зближення з усіх ключових питань міжнародних відносин. У 1999 р. Угорщина в складі перших трьох країн колишнього ОВД стала членом НАТО, а у 2004 р. – членом ЄС, в якому Франція безуспішно намагалася сперечатися з Німеччиною за роль головного його локомотива. Деякий символізм цього союзу двох країн, які так довго були далекі одна від одної, проявився і в етнічному походженні 23-го президента Французької республіки

Ніколя Саркозі. Його батько, угорський дворянин Пал Надь-Боча Шаркезі втік з Будапешта в 1944 р. і після служби у Французькому Іноземному Легіоні отримав французьке громадянство.

Ніколя Саркозі займав Єлисейський палац з 2007 по 2012 рр., але вже у цей час в стосунки Франції та Угорщини стали повертатися традиційні недовіра і конфлікт інтересів. Ці негативні тенденції персоніфіковані в особистості харизматичного угорського прем'єра Віктора Орбана, лідера консервативної правоцентристської партії «Фідес». Хоча в період саме його першого прем'єрства (1998-2002) Угорщина була прийнята в НАТО, вже під час його другого прем'єрства (з 2010) країни Заходу, особливо Франція, все частіше обрушуються з критикою як внутрішньої, так і зовнішньої політики В. Орбана. Головними мішенями цієї гострої критики стали: тяжіння В. Орбана до авторитарних методів керівництва, «клерикалізація», відмова слідувати єдиній міграційній політиці ЄС [5]. Криза у відносинах Франції та Угорщини особливо загострилася в 2018 р., коли французький міністр у європейських справах Наталі Луазо заявила: «історична битва повинна вестися проти Угорщини, тому що Угорщина перебуває на неправильному шляху, і європейські радикали повинні бути зупинені». Міністр іноземних справ Угорщини Петер Сійярто назвав це «викликом на дуель» та заявив у відповідь: «Схоже, що уряд Франції вважає такі цінності, як безпека, прикордонний захист і християнська культура застарілими, але угорці будуть відстоювати ці цінності, і ми не поспішаємо в безодню, в яку летять так звані прогресисти на величезній швидкості» [7].

Прийнята в 2011 р. нова Конституція змінила назву країни з «Угорської республіки» на «Угорщина» У тексті Основного закону прямо говориться: «Угорщина повинна нести відповідальність за долю угорців, які проживають поза її межами, має сприяти їх виживанню і розвитку» [3, ст. D]. У цьому багато хто бачить завуальовані територіальні претензії до сусідніх держав [8, с. 323-324], в тому числі до України [2], а в перспективі – загострення цілого комплексу проблем європейської безпеки, одним з ключових гарантів якої вважає себе Франція.

Список використаних джерел:

1. Вдовина И. А., Лезина Е. П. Трианонский мирный договор. *Огарев-online*. 2014. №11. URL: <http://journal.mrsu.ru/arts/trianonskijj-mirnyjj-dogovor> (дата звернення: 01.02.2020).
2. Венгрия в ПАСЕ предъявила Украине территориальные претензии. *Mignews* : веб-сайт. URL: http://mignews.com/news/politic/world/090414_190049_80015.html (дата обращения: 03.02.2020).
3. Конституция Венгрии : состоянием на 01.01.2012 г. URL: <http://worldconstitutions.ru/archives/298/1> (дата обращения: 01.02.2020).
4. Контлер Л. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы. Москва : Весь Мир, 2002. 656 с.
5. Конфлікт Угорщини та Франції: Будапешт звинувачує ... *Сьогодні* : веб-сайт. URL: [www.segodnya.ua › politics › vengriya-i-franciya-prodolzhayut-voyn...](http://www.segodnya.ua/politics/vengriya-i-franciya-prodolzhayut-voyn...) (дата звернення: 03.02.2020).
6. Мирный договор с Венгрией (Париж, 10 февраля 1947 года) : сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. Вып. 13. Москва, 1956. С. 54– 88.
7. Франция вызвала Венгрию на дуэль. *Vesti ua* : веб-сайт. URL: [vesti.ua › mir › 306841-frantsija-vyzvala-venhriju-na-duel-sijjarto](http://vesti.ua/mir/306841-frantsija-vyzvala-venhriju-na-duel-sijjarto) (дата звернення: 02.02.2020).
8. Строгальщикова П. Б. Влияние Трианонского мирного договора на формирование политики Венгерской республики по защите соотечественников и диаспоры. *Известия Российского Государственного Педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2009. № 101. С. 320–326.
9. Филоненко Н. В. Внешняя политика Венгрии в ходе предвоенного кризиса и вступление страны во Вторую мировую войну. *Tractus Aevorum*. 2017. №. 4 (1). С. 69–83.
10. Treaty of Trianon. Treaty of Peace Between The Allied and Associated Powers and Hungary And Protocol and Declaration, Signed at Trianon June 4, 1920. *World War I Documents Archive* : website. URL: http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Trianon (02.02.2020).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Лубенець Сергій Васильович,

доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної
інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат технічних наук, доцент,
s.lubenec@karazin.ua

Харченко Ігор Михайлович,

доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної
інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат технічних наук, доцент,
kharchenko@karazin.ua

Протягом останніх років міжнародна інформаційна безпека стала однією з найчастіше обговорюваних тем в ІТ. Дедалі інтенсивніші атаки хакерів і вірусів, а також гучні крадіжки даних викликали бурхливу реакцію у світі, стали приводом для міжнародних скандалів та розслідувань. Кібератаки та поширення дезінформації як складові гібридних війн сприяють введенню в оману великих мас людей, поглиблюючи наявні світові проблеми. За висловленням Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерріш [1], сучасний кіберпростір перетворився на цифровий «дикий Захід», в якому необхідно якнайшвидше навести лад.

В основі цього найчастіше лежить незахищеність конфіденційної міжнародної інформації, яку зловмисники намагаються викрасти, спотворити, пошкодити, знищити, інфікувати тощо. При цьому керівникам державних закладів та установ, малих і середніх компаній, і навіть великих міжнародних корпорацій часто бракує глибокого розуміння інформаційної безпеки, ризиків або поточних загроз. Часто вони не заглиблюються в нюанси інформаційних технологій і лише приблизно уявляють дві-три загрози, які турбують їх у цілому.

Тому актуальним є пошук аргументів для спілкування з

відповідальними керівниками установ і компаній для пояснення, як ті чи інші технічні рішення можуть допомогти зменшити ризики загроз для управління та бізнесу і, можливо, запобігти катастрофам, пов'язаним з атаками хакерів і вірусів. Причому, спілкування не мовою ІТ, а простою й доступною мовою для людей, відповідальних за прийняття рішень та затвердження бюджетів, адже значно вигідніше платити за безпеку, ніж компенсувати її відсутність після інциденту.

Перш за все слід зупинитися на основних проблемах міжнародних відносин та міжнародного бізнесу у сфері інформаційної безпеки:

1) Користувачі – найслабкіша ланка. Вони часто не розуміють цінність інформації, з якою працюють, нехтують її захистом або навмисно скоюють злочини. За статистикою, близько половини інформаційних загроз є внутрішніми і надходять саме від співробітників міжнародних установ і компаній.

2) Доступність інструментів для створення інформаційних загроз. Сьогодні стати хакером дуже просто. Навіть хакери-любители завдяки інтернету можуть безкоштовно завантажувати тисячі інструментів і створювати загрози на міжнародному рівні, проникаючи в слабо захищені інфраструктури.

3) Хибна точка зору, що наша організація нікому не цікава і не потрібна. Однак, навіть мала компанія може стати жертвою цілеспрямованої атаки, часто – на шляху зловмисника до більшої здобичі. Траплялися випадки, коли хакери намагалися проникнути на сервери урядових установ зі скомпрометованих корпоративних серверів.

4) Застарілі технології. Проблема застарілих технологій полягає в тому, що вони захищають лише від загроз, які були актуальними під час їх розробки. Чим старіше програмне забезпечення, тим більше точок атаки воно не здатне охопити. Його модернізація – це не гарантія захисту від усіх атак.

5) Брак досвідчених фахівців з інформаційної безпеки та ресурсів захисту, доступних ІТ-спеціалістам. Установи та компанії часто не мають у штаті окремих спеціалістів з інформаційної безпеки. Ці обов'язки зазвичай покладають на ІТ-адміністраторів, які

й без того зайняті налаштуванням і обслуговуванням систем. До того ж, інструменти безпеки можуть ускладнювати цю задачу, тому ІТ-адміністратори часто їх просто вимикають.

Розглянемо найбільш розповсюджені типи існуючих інформаційних атак (загроз) і відповідні їм сучасні захисні заходи. Причому перші три загрози стосуються роботи з корпоративною поштою міжнародних установ та компаній як ключового інструмента сучасного ділового інформаційного обміну.

Загроза 1: слабка захищеність паролів до електронної пошти. Багато користувачів недбало ставляться до паролів, клеять наліпки з ними на монітори, зберігають їх у файлах браузерів або на особистих мобільних пристроях. Часто вони вибирають у край прості паролі або використовують одній й ті ж паролі для реєстрації на різних веб-сайтах і форумах, які не мають належного захисту. Однак у наш час більше не можна мати один пароль до всього.

Захистом від даної загрози може бути багатофакторна автентифікація. Для такої автентифікації потрібно не лише знання пароля, а й додаткові фактори підтвердження: телефонний дзвінок, SMS або код у мобільній програмі. Це підвищує відповідальність користувачів за їхні особисті пристрої та значно ускладнює дії хакерів. Адже зловмиснику, крім пароля, потрібно буде отримати персональні пристрої співробітників, з якими вони так просто не розлучаться.

Загроза 2: зловмисні вкладення електронної пошти. Уникнути даної загрози можливо завдяки функції безпеки вкладень. Ця функція аналізує вміст вкладень перед доставкою листа в поштову скриньку, перевіряє їх на наявність зловмисних програм і вживає заходів для виявлення загроз. Якщо поштове повідомлення працює підозріло, воно доставляється без вкладення, а зловмисні програми не потраплять через робочу пошту.

Загроза 3: зловмисні посилання в електронній пошті. Такі посилання часто використовують для фішингу, щоб збирати важливу інформацію від користувачів: конфіденційні державні чи корпоративні дані, банківську інформацію та ін. Уникнути даної загрози можливо завдяки функції безпеки посилань. Завдяки цій функції, коли користувачі клацають посилання в повідомленнях

електронної пошти або документах, їхні запити автоматично зіставляються зі списком сумнівних сайтів. Якщо сайт у чорному списку, транзакція блокується. Таким чином, усі спроби відкрити через ці посилання інфіковані сайти, підробні платформи інтернет-банкінгу тощо блокуватимуться.

Загроза 4: атаки зловмисних програм-шифрувальників. Зловмисні програми-шифрувальники становлять серйозну проблему та часто обходять антивірусний захист. Однак від них існує декілька варіантів захисту, такі як керований доступ до папок, мережевий захист чи хмарне сховище.

Функція керованого доступу до папок може заборонити недовіреним процесам запис у певні папки. У разі атаки програми-шифрувальника дана функція блокуватиме всі спроби змінити файли в захищених папках, тому вони залишаться неушкодженими. Якщо певна адреса раніше була помічена в зловмисній діяльності, завдяки функції мережевого захисту підключення по ній негайно блокується.

Коли зловмисна програма-шифрувальник атакує систему, вона шифрує документи й архіви, а потім видаляє їхні точні копії. Окрім зловмисних програм-шифрувальників, є ще користувачі, які також випадково або навмисно видаляють дані. Для захисту від цього можна синхронізувати документи із хмарним сховищем, наприклад, OneDrive для бізнесу, щоб відновлювати все. Навіть якщо файли буде зашифровано, видалено або змінено зловмисною програмою чи користувачем, можна відновити їх попередні версії.

Загроза 5: завантаження інформації з диска без пароля. У наш час інформацію найчастіше втрачають разом із мобільними пристроями: ноутбуками, планшетами чи смартфонами. Усі ці інциденти ведуть до серйозних ризиків неавторизованого доступу до інформації, що може належати установі чи компанії. Рішенням є шифрування всіх дисків або флешок з важливими даними. Інформація буде надійно зашифрована й недоступна для людей, які можуть знайти пристрій. Іншим рішенням є використання спеціальної функції віддаленого видалення конфіденційних даних на загублених пристроях.

Загроза 6: віруси. Антивірус – не панацея, але він досі є обов'язковим. Міжнародним установам та компаніям потрібен

ефективний і вбудований в операційну систему антивірус. Наприклад, операційна система Windows – це найрозповсюдженіша операційна система у світі, її атакують найчастіше, тому версія Windows 10 має такий вбудований захист.

Загроза 7: виток документів. Рішенням даної проблеми є технологія захисту документів, що базується на шифруванні та призначенні прав користувачів і дає змогу зберігати встановлені обмеження, забороняти певні операції, запобігати надсиланню даних за межі організації, зберігаючи конфіденційну інформацію в корпоративному середовищі.

Загроза 8: охорона – ризики вторгнення. Безпека інфраструктури міжнародної установи чи компанії залежить від низки факторів, зокрема від охорони. Якщо обладнання знаходиться в приміщенні компанії, складно забезпечити його фізичний захист. Зловмиснику навіть не потрібно бути хакером. Йому достатньо лише поцупити обладнання.

Рішенням цієї проблеми є використання центрів обробки даних (ЦОД). Щоб потрапити в ЦОД, зловмиснику доведеться пройти крізь кілька рівнів безпеки, включно з багатофакторною автентифікацією, біометрією та кількома шлюзами. Кожен момент постійно записується камерами. Центри обробки даних мають системи контролю доступу, турнікети, цілодобовий відеонагляд і охорону. Стороннім особам дуже складно або майже неможливо пробратися, особливо якщо ЦОД розташований в іншій країні. Такі центри регулярно проходить аудити й отримують сертифікати на посвідчення їхньої надійності.

Загроза 9: нехтування архівуванням даних. Якщо знехтувати цією загрозою, окремі файли чи носії можуть бути втрачені в інциденті назавжди: через пожежу, крадіжку або недбале зберігання носіїв. Одним із варіантів вирішення даної проблеми є створення локального архіву даних. Однак локальне обладнання установи чи компанії може зламатися, а архівні дані можуть бути випадково чи навмисно спотворені, пошкоджені або видалені. Тоді в пригоді стане зберігання архівних резервних копій у центрі обробки даних із використанням хмарних сховищ інформації. Хмарне сховище технологічно безпечне й захищене від людського

фактору. Будь-які конфіденційні дані можна відновити з нього навіть після навмисного видалення або конфіскації.

На завершення, оскільки жодний захист не дає 100-відсоткову гарантію, виникає питання: що робити, якщо інформаційну систему установи чи компанії уже зламали? Проблема полягає ще й у тому, що часто факти вторгнення виявляються через місяці після фактичного інциденту, коли зловмисник уже забрав усі дані. Щоб запобігти цьому, одного захисту замало, потрібен моніторинг. Цю функцію традиційно виконували системи виявлення вторгнень. Проте в них з'явився сучасний еквівалент – системи аналізу поведінки користувачів.

Ці системи постійно аналізують поведінкові характеристики користувачів: у який час вони працюють, до яких пристроїв підключаються, які файли відкривають, до яких спільнот належать тощо. Після створення поведінкового профілю користувача, система сповіщатиме про всі аномалії його поведінки, що опосередковано може свідчити про зловмисні дії. Такі аномалії можна простежувати для співробітників або для зловмисників, які проникли в облікові записи працівників міжнародної установи чи компанії.

Таким чином, зважаючи на загрози та способи протидії їм, міжнародну інформаційну безпеку слід розглядати як інтегрований підхід. Немає єдиного продукту, який би забезпечував захист на всіх рівнях. При цьому для зручності й економії слід орієнтуватися на розробників, які пропонують програмні продукти окремо й комплексами. Як приклад, можна навести такі інструменти, як Microsoft 365 та Microsoft Enterprise Mobility+Security [2], Microsoft Azure [3] тощо, які забезпечують більшість описаних тут функцій.

Список використаних джерел:

1. «Чотири вершини Апокаліпсису»: генсек ООН назвав головні загрози людству. *Еспресо* : веб-сайт. URL: https://espresso.tv/news/2020/01/23/quotchotyry_vershnyky_apokalip_sisuquot_gensek_oon_nazvav_golovni_zagrozy_lyudstvu (дата звернення: 06.02.2020).

2. Microsoft Enterprise Mobility+Security. Безпека не чекає. *Microsoft* : веб-сайт. URL: <https://www.microsoft.com/uk->

ua/microsoft-365/enterprise-mobility-security (дата звернення: 07.02.2020).

3. Azure Information Protection. *Azure Microsoft* : веб-сайт. URL: <https://azure.microsoft.com/ru-ru/services/information-protection/> (дата звернення: 07.02.2020).

INTERNET ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Меленцова Ольга Володимирівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
кандидат економічних наук,
omelentsova@karazin.ua

Розвиток Internet формує глобальний інформаційний простір. Під глобальним інформаційним простором розуміється «електронне середовище, за допомогою якої інформація створюється, передається, приймається, зберігається, оброблюється та знищується» [1], а також власне інформація та знання, які вертаються в рамках цього середовища. Таким чином, глобальний інформаційний простір не вичерпується мережею Internet, в нього входять як інші інформаційні мережі, так і інформація, знання, створені, збережені, оброблені та передані за допомогою цих мереж. Однак саме Internet є основою інфраструктури інформаційного суспільства та характеристики, властиві Internet, впливають на природу глобального простору та забезпечення інформаційної безпеки.

Сучасний етап розвитку соціальних медіа та формування Web 2.0. стало важливою тенденцією, що характеризує вигляд Internet та глобального інформаційного простору в цілому. Термін Web 2.0 було впроваджено Т. О'Рейлі в 2003 році [2]. О'Рейлі виокремив 7 важливіших принципів, на яких формується новий етап для розвитку всесвітньої мережі Internet стає основоположною платформою

політичного дискурсу; використання Internet в політичних цілях формує колективна самосвідомість користувачів мережі; значимість даних перевищує значимість програмного забезпечення та технічної інфраструктури; швидка трансформація публічної політики в результаті використання соціальних медіа; поширення політичного контенту за допомогою різних додатків, призначених для користувача на інформаційних сайтах [3].

«Internet посилює багато значущих тенденцій та процесів сучасної світової політики, в тому числі глобалізацію, розмивання державних кордонів, взаємозалежність в економічній сфері, вихід недержавних акторів на світову арену. Одним з негативних наслідків глобальної інформатизації стало її вплив на міждержавне протиборство, яке переходить у цифрове середовище, породжуючи такий феномен як інформаційні війни та конфлікти, а також кібершпіонаж. Терористична та злочинна діяльність також доповнилася новим арсеналом засобів інформаційного впливу, породжуючи загрози національній та міжнародній безпеці» [4].

Тенденції розвитку глобального інформаційного простору в певній мірі повторюють тенденції розвитку інших телекомунікацій, таких як, міжнародної телеграфної та телефонної мережі (при цьому, слід враховувати, що будь які аналогії мають лише обмежений характер й про абсолютно ідентичних тенденцій мови не йде). У другу половину XX століття міжнародна телефона мережа виступала в якості основного каналу міжнародної комунікації, так само як і Internet на сучасному етапі. Тенденції поширення інформації по глобальній телефонній мережі віддзеркалювали трансформації структури міжнародних відносин.

Структура міжнародної передачі даних відображає характер розвитку глобального інформаційного простору, де США виступали державою, котра ініціювала інновації в технологічній, економічній та політичній складових глобальної інформаційній системі, що має більш високий рівень розвитку Internet технологій та ключову роль в глобальній інформаційній системі. При даних умовах США частково втрачає першість в рамках глобального інформаційного простору [5]. Особливу роль в регіоналізації інформаційного простору грають сформовані стійкі схеми взаємодії користувачів у процесі пошуку

інформації в мережі (тобто роботу з інформаційним вмістом Internet - контентом). Розуміється, використання патерних загальних web-сайтів, як джерело інформації в різних країнах (сьогодні найбільш популярними сайтами серед користувачів Internet є пошукові системи, соціальні мережеві сервіси та поштові сервіси). Головним фактором, що визначає переваги користувачів Internet, щодо контенту, є культурна та мовна близькість, без якої важко досягається формування єдиного інформаційного простору. Якщо вести мову про спільне використання соціальних мереж, то слід зазначити, що на сучасному етапі Facebook та Instagram є найбільш поширеними мережами використання [6]. Таким чином, інформаційні кластери в Internet, які, в силу своєї культурної ідентичності, відокремлені від глобального інформаційного простору.

Internet та питання управління ним відіграють важливу роль з позиції міжнародної інформаційної безпеки, так як глобальна мережа стає важливим інструментом «проекції» влади держав на міжнародній арені: «м'якої сили» за допомогою культурного та лінгвістичного впливу, «жорсткої сили» завдяки кібершпіонажу та збору розвідувальних даних, а також комерційної вигоди, завдяки створенню Internet-бізнесу, а також створюючи можливості найбільш впливовим акторам задавати «правила мережі» та параметри, на підставі якої використання й управління Internet буде здійснюватися.

Діяльність Internet-компаній (або компаній Internet-індустрії) являє собою самостійну проблему, так як їх діяльність у контексті формування глобального інформаційного суспільства має низьку відмінних характеристик й породжує специфічні міжнародно-політичні проблеми. Internet-компанії визначають «обличчя» сучасного інформаційного суспільства, внаслідок чого їх діяльність має політичний вимір й породжує суперечності на міжнародному рівні [7].

При сучасних умовах загального доступу до інформації, широкого поширення Internet особливе значення має робота з громадською думкою як всередині країни, так і на міжнародній арені. У цих умовах контроль над інформаційним простором

виступає як інструмент «м'якої сили», тобто здатності нав'язувати супернику свої цілі за допомогою впливу на систему цінностей, установки, сприйняття. Виклики інформаційної безпеки, перш за все, пов'язані з внутрішнім суверенітетом держав та ставлять під сумнів не тільки інформаційні інфраструктури в їх технологічному вимірі, але можливість урядів контролювати хід подій, забезпечувати громадську стабільність та безпеку.

Таким чином, у результаті глобальної інформатизації формується нове середовище безпеки та нові виклики, загрози національній та міжнародної безпеки. Держави прагнуть контролювати цю сферу, хоча і в різному ступені; інтереси держав також різняться, що ускладнює міжнародну взаємодію. Разом з тим, зростає список загальних викликів для держав, який міг би стати основою міжнародних домовленостей.

Список використаних джерел:

1. Rauscher K. F., Yaschenko V. Russia–US Bilateral on Cyber Security.

Critical Terminology Foundations. 2011. № 1. URL: [https://www.files.ethz.ch/isn/130080/Russia-U%20S%20%20bilateral%20on%20terminology%20v76%20\(2\)-1.pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/130080/Russia-U%20S%20%20bilateral%20on%20terminology%20v76%20(2)-1.pdf) (Last accessed: 16.02.2020).

2. O'Reilly T. What Is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. *Oreilly* : website. URL: <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html> (Last accessed: 04.02.2020).

3. Stayner J. Web 2.0 and the transformation of news and journalism *Handbook of Internet Politics*. / Ed by A. Chadwick, London : Routledge. P. 212.

4. Cavelti M. The Resurgence of the State: Trends and Processes in Cyberspace Governance : monograph. Hampshire : Ashgate Publishing, Ltd. 165 p.

5. The political economies of media: The transformation of the global media industries. / Ed by Winseck D. London : Bloomsbury Publishing, 2011. 321 p.

6. Oxford Internet Institute. *Information geographies* : website.

URL: <http://geography.oii.ox.ac.uk/?page=home> (Last accessed: 05.02.2020).

7. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / за ред. В. Л. Иноземцева. Москва : Academia, 1999. 631 с.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ У СВІТОВИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЗАГРОЗА ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Ситник Юлія Володимирівна,

студентка 5 курсу групи УМІБ-51 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
juliasi1998@gmail.com

Громадська думка здавна привертає увагу вчених і політичних діячів, вона не раз ставала об'єктом дискусій і предметом наукових пошуків. Причина цього криється в її суті та специфіці як соціально-психологічного явища, її постійно зростаючій ролі в суспільному розвитку.

Актуальність теми роботи обумовлена тим, що ЗМІ займають в сучасному суспільстві неоднозначне положення. З одного боку, вони покликані інформувати аудиторію, транслювати об'єктивну інформацію. Але при цьому ЗМІ мають широкий діапазон впливу на масову аудиторію, починаючи з встановлення контактів і закінчуючи контролем над суспільством. Тут криються можливості маніпулювати і управляти суспільною свідомістю.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні ролі міжнародних ЗМІ у формуванні громадської думки та можливої небезпеки, яку вони можуть нести для інформаційного простору держави.

Громадська думка – це «стан масової свідомості, що містить у собі відношення (приховане або явне) до суспільних подій, до діяльності різних груп, організацій, окремих особистостей; висловлює позицію схвалення або засудження з тих чи інших суспільних проблем, регулює поведінку індивідів, соціальних груп та

інститутів, насаджує певні норми суспільних відносин; діє як у межах суспільства в цілому, так і в рамках різних соціальних груп» [5], тобто громадська думка відображає реальну картину суспільної свідомості, інтереси, настрої, почуття класів та груп суспільства, а також впливає на функціонування суспільства в цілому.

Специфіка громадської думки у міжнародному вимірі полягає в тому, вона концентрується на певній проблемі світового рівня з точки зору спільних моральних цінностей та принципів, що формувалися протягом історії в процесі взаємодії різних культур світу.

Посилення впливу громадської думки на соціальні відносини пов'язане з об'єктивними процесами, із загальним прискоренням суспільного розвитку, глобальним характером проблем, що стоять перед людством, підвищенням рівня культури, освіченості населення, активізації інформаційних технологій, комунікаційних зв'язків. На початку ХХ століття остаточно склалися масові засоби передачі інформації. Вони створили нові можливості, значно підсиливши ефективність використання інформації у політичних цілях, тому сьогодні ЗМІ виступають безпосередніми носіями та розповсюджувачами знання і політичної інформації. Разом з тим, політичні діячі шукають нові шляхи побудови власного авторитету, вдаючись до різних способів та методів інформаційно-психологічного впливу на масову свідомість [3].

Окремої уваги заслуговує метод стереотипізації політичних діячів, урядів, народів, націй і навіть окремих країн. Термін «стереотип» був уведений в 1922 році американським журналістом, радником президентів США У. Ліппманом. У своїй роботі «Громадська думка» він описав стереотип як «характерне явище буденної свідомості, засноване на прагненні людини звести різноманіття світу до небагатьох певних категорій і тим самим полегшити собі сприйняття, розуміння та оцінку явищ» [4, с. 96]. Стереотипи дозволяють прискорити процес пізнання навколишньої дійсності і прийняття рішень, але сьогодні вони все частіше стають інструментом маніпуляції масової свідомості, бо формують одностороннє ставлення до проблеми, створюючи бар'єр від розгляду проблеми з усіх боків.

Важливу роль у формуванні стереотипів щодо образу країни чи політика відіграють ЗМІ. Саме через них йдуть початкові уявлення про політичні події, той чи інший факт набуває нового забарвлення, яке необов'язково є правдивим. Через телевізор, Інтернет та інші ЗМІ люди отримують інформацію і не завжди замислюються, наскільки їй можна довіряти, і, переважно, на таку інформацію орієнтуються.

У цьому світі стає актуальною проблема забезпечення інформаційної безпеки суспільства. Інформаційна безпека держави є невід'ємною складовою кожної зі сфер національної безпеки. Водночас інформаційна безпека є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки, яка характеризує стан захищеності національних інтересів в інформаційній сфері від зовнішніх та внутрішніх загроз і являє собою сукупність інформаційно-психологічної (психофізичної) та інформаційно-технологічної безпеки держави [1].

Поняття інформаційної безпеки не обмежується безпекою технічних інформаційних систем чи безпекою інформації у чисельному чи електронному вигляді, а стосується усіх аспектів захисту даних чи інформації незалежно від форми, у якій вони перебувають. Так, Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» запропоноване більш широке визначення поняття інформаційної безпеки: «Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації» [6].

Справжньою загрозою інформаційній безпеці України стало інформаційне висвітлення підготовки України та Польщі до Чемпіонату УЄФА Євро-2012. Сформовані упродовж багатьох років стереотипи про спосіб життя та менталітет громадян цих країн були посилені потоком негативної інформації з боку міжнародних ЗМІ з

метою створити негативне уявлення про Україну у свідомості міжнародної громадськості [2]. За одинадцять днів до початку турніру в програмі BBC були показані кадри вболівальників, які викрикували расистські гасла, а також нацистські привітання й побиття вихідців з Південної Азії, що живуть в Україні [8]. У документальному фільмі також знявся темношкірий колишній захисник збірної Англії Сол Кемпбелл, який сказав: «Залишайтеся вдома, дивіться це по телевізору. Навіть не ризикуйте... тому що ви можете повернутися додому в труні» [11]. Не менш висвітлюваною проблемою України виявилася проблема проституції, яку європейські ЗМІ нерозривно пов'язували з футболом [9]. Слід зазначити, що критика підготовки до чемпіонату, звинувачення у поширенні расизму, проституції та корупції мали політичне підґрунтя. Юлія Тимошенко на той момент відбувала тюремне ув'язнення за зловживання службовим становищем та ухилення від сплати податків. Після початку її голодування з країн Заходу стали звучати заклики бойкотувати Євро-2012, тому все це посилювало й без того негативне сприйняття України іноземцями [12].

Напередодні турніру Держагентство туризму і курортів очікувало, що під час Євро-2012 Україну відвідають 0,8-1,4 млн туристів [7]. Тим не менш, офіційна статистика показала, що майже 2 мільйони європейських футбольних фанатів приїхали на чемпіонат, незважаючи на повідомлення у ЗМІ. Реальність різко відрізнялася від сформованої думки на краще, адже європейців зустріли привітні та доброзичливі українці, відсутність расизму та високий рівень підготовки до цієї події всупереч проблемам економічного характеру. 52,25% європейців змінили свою думку про Україну на краще [10, с. 6]. У той же час згідно з опитуванням Німецького товариства міжнародного співробітництва, 42,2% туристів, що відвідали Євро-2012, висловили бажання знову відвідати Україну в якості туристів [13]. Оцінки міжнародних ЗМІ почали змінюватися – спочатку з негативних на нейтральні, а потім на позитивні. Таким чином, Україна довела свою спроможність долати критику та руйнувати упереджені прогнози міжнародних мас-медіа.

Таким чином, сучасні засоби масової комунікації створили нові можливості, значно підсиливши ефективність використання

інформації у політичних цілях. Використовуючи різні технології та методи маніпулювання свідомістю, ЗМІ задають певні орієнтири для громадської думки для досягнення бажаних уявлень про певний суб'єкт міжнародних відносин.

В умовах глобалізації та дедалі більшої відкритості країн інформаційна безпека грає найважливішу роль в реалізації життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави. Саме через інформаційне середовище, зокрема, засоби масової інформації, реалізуються загрози національній безпеці держави. Тому завданням уряду є захист населення від інформаційного-психологічного впливу мас-медіа.

Список використаних джерел:

1. Доктрина інформаційної безпеки України: затверджена Указом Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017?lang=ru> (дата звернення: 27.01.2020).

2. Имидж Украины – взгляд из Европы. *Bohush Communications*. 2011. URL: <https://www.slideshare.net/DenisBohush/ukraine-media-2012-2> (дата обращения: 07.02.2020).

3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. Москва : Эксмо, 2005. 864 с.

4. Липпман У. Общественное мнение / пер. с англ. Т. В. Барчунова. Москва : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. 384 с.

5. Политическая наука: словарь-справочник / сост. И. И. Санжаревский. 6-е изд., испр. и доп. Тамбов, 2015. URL: <http://www.glos.virmk.ru/> (дата обращения: 23.01.2020).

6. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16/conv> (дата звернення: 27.01.2020).

7. Туристичні потоки. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm (дата звернення: 28.01.2020).

8. Asian fans racially abused in Euro 2012 stadium. *BBC News*. 2012. May 28 : website. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-18233736> (Last accessed: 29.01.2020).

9. Euro 2012 prostitution focus in Ukraine. *Euronews*. 2012. June 8 : website. URL: <https://www.euronews.com/2012/06/08/euro-2012-prostitution-focus-in-ukraine> (Last accessed: 29.01.2020).

10. Grishel V. Ukraine after the UEFA EURO 2012: triumph or broken hopes? The summary of effects. *European Place Marketing Institute* : website. URL: <https://elib.grsu.by/katalog/173139-392258.pdf> (Last accessed: 30.01.2020).

11. Sol Campbell warns fans to stay away from Euro 2012. *BBC News*. 2012. May 28 : website. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-18192375> (Last accessed: 29.01.2020).

12. Tymoshenko case: Europe pressure on Ukraine intensifies. *BBC News*. 2012. April 13. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17892514> (Last accessed: 29.01.2020).

13. UEFA EURO 2012 Social Responsibility Report. Nyon : Union of European Football Associations (UEFA), 2013. 142 p. URL: https://it.uefa.com/MultimediaFiles/Download/OfficialDocument/uefaorg/CaptainsofChange/02/20/42/43/2204243_DOWNLOAD.pdf (Last accessed: 30.01.2020).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ СТРАХОВОГО ОМБУДСМЕНА У СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ПРОЦЕСАХ ЗАХИСТУ ПРАВ СТРАХУВАЛЬНИКІВ

Файєр Олена Анатоліївна,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
elena.faiier.karazin.ua

Розглядаючи страхування як засіб забезпечення економічної безпеки держави на національному та міжнародному рівнях, а розвиток страхового ринку як розвиток та зріст економіки держави, страхування повинно захищати економічні інтереси фізичних та юридичних осіб. До цього висновку призводить не тільки практика зарубіжних країн, але й досвід національного ринку страхових послуг [1, с. 57]. Тому визначення функцій страхового захисту при забезпеченні державної економічної безпеки і оцінка потенційних можливостей страхової практики обумовлюють необхідність більш глибокого вивчення зокрема через дослідження інституту страхового омбудсмена як інструменту забезпечення прав страхувальників як на міжнародному рівні, так і національному.

Міжнародні страхові організації як правило створюються на підставі міждержавних та інших договорів для вирішення питань щодо розвитку міжнародного страхування, світового ринку страхових послуг, захисту прав споживачів страхових послуг та прав страхових організацій, питань координації страховиків з усіх країн світу.

Серед найбільш відомих міжнародних страхових організацій слід визначити наступні:

1. Міжнародна асоціація страхових наглядів.
2. Міжнародна асоціація товариств взаємного страхування.
3. Міжнародна асоціація страхових досліджень.
4. Міжнародна асоціація страхових та перестрахових посередників.
5. Міжнародне страхове товариство.

6. Міжнародна асоціація актуаріїв.
7. Міжнародне товариство аналізу ризику.
8. Європейський страховий комітет.
9. Організації страхового омбудсмена.
10. Інші.

Зрозуміло, що рівень забезпечення економічної безпеки держави залежить в тому числі і від рівня забезпечення економічних прав фізичних та юридичних осіб цієї держави. Отже, виникає питання яку роль міжнародні та національні страхові організації, їх об'єднання та організації, що сприяють розвитку ринку страхових послуг можуть грати у сучасних світових процесах із забезпечення прав страхувальників і страховиків? Розглянемо це питання на прикладі страхового омбудсмена як інституту за допомогою якого страхувальники можуть захистити свої права, передбачені договором страхування, у випадку їх порушення з боку страховика.

Наприклад, інститут страхового омбудсмена у Великобританії є дієвим інструментом захисту прав страхувальників на міжнародному рівні. Головною метою страхового омбудсмена Великобританії є розгляд скарг від страхувальників за договорами страхування, укладеними на території Сполученого Королівства та відповідно до чинного на цій території законодавства. Членство в цьому товаристві є добровільним та учасниками можуть бути страховики із Великобританії, країн Європейського Союзу та страхові посередники. Страховий омбудсмен діє на підставі власного статуту, в якому визначені предмет його діяльності, мета, функції та повноваження. Отже, головною метою зазначеного товариства є сприяння у врегулюванні спору між страховиком та страхувальником при визнанні страхового випадку та визначенні і виплаті страхового відшкодування [2; 3, с. 365-367; 4, с. 37-40].

На національному рівні в Україні діє громадська спілка «Український страховий омбудсмен», яку було створено 30.12.2014 року згідно з нормами Закону України «Про страхування» і предметом її діяльності є розгляд скарг страхувальників на дії страховиків у випадку порушення їх прав на отримання страхового відшкодування переважно за такими видами страхування як обов'язкове страхування відповідальності власників наземних

транспортних засобів, медичне страхування, страхування майна, страхування наземних транспортних засобів, та за результатами розгляду спілка приймає рішення щодо виплати страхового відшкодування страхувальникам [5; 6].

Згідно звітних даних громадської спілки «Український страховий омбудсмен», спілка розглянула 1268 звернень, 280 з яких визнала обґрунтованими на загальну суму 6,7 млн. грн. та 209 скарг є задоволені страховиками за сприянням страхового омбудсмена на загальну суму 5,0 млн. грн. [6].

Отже, робимо висновок, що як на міжнародному, так і на національному рівні інститут страхового омбудсмена є дієвим інструментом із забезпечення економічних прав страхувальників у випадку їх порушення, а отже є важливим засобом із забезпечення економічної безпеки кожної держави.

Список використаних джерел:

1. Faiier O., Arefieva O., Miahkyk I., Babko N., Kuskova S., Khloponina-Gnatenko O. Risk management in the sphere of state economic security provision using professional liability insurance. *Global J. Environ. Sci. Manage.* 2019. № 5(SI). P. 51-60.

2. Update functions of Ombudsman in GB. *Financial Ombudsman Service* : website. URL: <https://www.financial-ombudsman.org.uk/> (Last accessed: 05.02.2020).

3. Lowry J.; Rawlings Ph. Insurance law: doctrines and principles : 3d edition. Portland : Oregon. 2003. 454 p.

4. Tyldesley P. J. The Insurance Ombudsman Bureau – the early history. *Journal of Insurance Research and Practice.* 2003. № 39. P. 34–43.

5. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 04.02.2020).

6. Рішення про виплати. *Український страховий омбудсмен* : веб-сайт. URL: <http://ombudsman.ua/> (дата звернення: 04.02.2020).

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО КОМУНІКАТИВНОГО РОЗМАЙТТЯ

Хижняк Лариса Михайлівна,
професор кафедри міжнародних
відносин, міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор соціологічних наук, професор
l.khyzhniak@karazin.ua

Хижняк Олександр Володимирович,
начальник Управління міжнародних відносин, Харківський
національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор соціологічних наук, доцент
o.khyzhniak@karazin.ua

Комунікативне розмаїття, яке під впливом цифровізації суспільства набуває глобальний характер, створює нову ситуацію з правами людей. Використання цифрових технологій у повсякденних соціальних практиках змінює права сучасної людини та механізми їх реалізації через різноманітні комунікації. Медіатизація стала метатрендом сучасності, який теж змінює уявлення про права людини. Права людини наразі все частіше розглядаються крізь призму ідеї сталого соціального розвитку, соціальну інтеграцію і подолання негативних наслідків старих і нових соціальних нерівностей, у тому числі інформаційної нерівності. Це має практичне втілення в європейському просторі, зокрема комунікативному: «Політика соціального включення Європейського Союзу заснована на комбінації ідеологічних парадигм ... і фокусується на нерівному доступі (або його відсутності) до ресурсів. Ця стратегія є складовою концепції сталого розвитку, яка прийнята як фундаментальна ідея існування Європейського Союзу» [1, с. 128, 130]. Ю. Б. Савельєв, систематизувавши наукові підходи до прав та умов участі індивідів і груп в інтеграційних процесах, дійшов висновку, що механізм соціального включення реалізується «... через застосування принципу колективних прав (прав груп)» [1, с. 150]. Цифрові комунікативні технології, маючи таку рису, як

інтерактивність, дозволяють говорити про широкі можливості індивідуальних траєкторій в реалізації людиною своїх прав і свобод. Однак ці технології підвищують мобілізаційний потенціал спільнот і груп в реалізації їхніх прав (особливо через політичну участь).

Комунікативне розмаїття надало у розпорядження сучасної людини численні форми, види комунікації і можливості використання інтерактивності цифрових комунікаційних технологій в повсякденних практиках. У сучасному світі застосування як окремими індивідами, групами, так і засобами масової інформації цифрових технологій та інтернету розширило практики реалізації прав людини і одночасно виявило низку ризиків і загроз щодо цих прав. Красномовною з цього приводу є книга Герхарта Баума під назвою «Врятувати права громадян». Цей науковець зазначає, що «захист основних прав тісно пов'язаний з можливостями і небезпеками, що таяться в комунікаційних технологіях» [2, с. 62].

Наразі загально визнано, що права людини інтегровані в соціальний контекст, який в конкретному часопросторі визначає система домінуючих цінностей. Одна з таких цінностей – свобода, однак постає дилема: «свобода – безпека». Розмірковуючи про безпеку, захист персональних даних й ерозію основних прав в умовах, коли сучасні комунікаційні технології дозволяють тримати «громадянина під спостереженням» як у сфері публічного, так і приватного життя», Г. Баум стверджує: «Безпека і свобода в умовах демократії несумірні. Головною завжди залишається свобода» [2, с. 23].

Плідною, на наш погляд, є висунута ним ідея необхідності розробки нового конституційного права в сьогodenні, де з поширенням так званих онлайн-обшуків для збереження демократії має народитися нове конституційне право [2, с. 59–60].

Важливим є такий підхід: Оскільки «захист основних прав тісно пов'язаний з можливостями і небезпеками, що таяться в комунікаційних технологіях..., принципово неприпустимий збір відомостей, що належать до сфери приватного життя, тобто суто особистих даних. Лише в разі, коли до або в ході збору даних неможливо визначити їх релевантність для сфери приватного життя, але при цьому є підстави вважати, що існує передбачувана загроза

для надзвичайно важливого предмета правової охорони, захист особистих даних може бути перенесений на другий етап, а саме на аналіз зібраних даних. При цьому відповідні процесуальні норми повинні гарантувати, що вторгнення в сферу приватного життя і ступінь його впливу на особистість та її розвиток будуть мінімальними» [2, с. 62].

Традиційна тематика нормативно-правового регулювання соціальної поведінки концентрувалася навколо питань щодо інформованості людей про наявні права, їхню обізнаність з формами вираження й процедурами їх захисту. При вивченні прав людини в сучасному комунікативному просторі актуальним є заклик «...зосередитися на більш широкому інтерпретаційному просторі, що включає в себе функціонування масової комунікації як інституту символічної влади, поширює централізовану, децентралізовану і загальнодоступну великомасштабну інформацію» [3, с. 9]. Поступово відбувається перехід від трансляції прав людини через різноманітні форми і види засобів масової інформації до комунікацій з приводу реалізації цих прав через різноманітні й різнорівневі комунікативні інститути. Це загальний тренд розвитку масового комунікаційного процесу в сучасному світі, на який вказує В. П. Коломієць [3]. Однак постає питання про те, як пов'язаний науковий дискурс і комунікативна політика сучасних держав, медійних інституцій.

В умовах комунікативного розмаїття актуалізується вивчення правозахисної проблематики в контексті толерантності. Проаналізувавши застосування гуманітарного права на прикладі Суду Ради Європи, національних юрисдикцій, О. С. Карцов дійшов висновку, що «толерантність виступає актуальним підходом до реалізації прав людини» [4, с. 129].

Комунікативне розмаїття вимагає розширення толерантного соціального простору. Не випадково в системі забезпечення прав людини зростає роль мовної толерантності. Свобода вибору «... форм мовної поведінки може сприяти не тільки кращому соціальному і політичному інформуванню, а й демонстрації наявності в суспільстві мовної свободи, що є проявом підтримки соціумом демократичних цінностей, серед яких – мовна толерантність. Стан мовної сфери можна розглядати як один їх

чинників формування соціальної толерантності, особливо в умовах поширення надсучасних засобів комунікації, що унеможлиблює тотальний контроль інформаційного простору як з боку держави, так і власників медіаринку» [5, с. 91]. Для реалізації прав важливим стає уникнення комунікативної ізоляції, яка загрожує тим, у кого немає вільного доступу до сучасних інформаційно-комунікативних технологій або хто недостатньо ними володіє, чи у кого низький рівень медійної грамотності або критичного мислення.

Висновок. Права людини, у тому числі право на інформацію, в умовах комунікативного розмаїття трансформується. Сучасні соціальні медіа виконують не тільки функцію інформаційного обміну, а й мобілізаційну функцію, тобто права індивідів і груп (особливо тих, чий права ущемлені) потребують як наукового переосмислення, так і практичного втілення з урахуванням насиченості комунікативного простору новими технологічними засобами. Оцифроване самовираження, надання державних послуг через електронне урядування, тотальне спостереження за поведінкою людей за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій – це нова реальність, у якій права людини набувають нових рис, реалізуються в новому соціальному контексті.

Список використаних джерел:

1. Савельєв Ю. Б. Багатовимірна сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку : монографія. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2017. 447 с.
2. Баум Герхарт. Спаси права граждан. Свобода или безопасность. Политические заметки : монографія. Москва : «Сектор», 2015. 136 с.
3. Коломиец В. П. Социология массовой коммуникации в обществе коммуникационного избытия. *Социологические исследования*. 2017. № 6. С. 3–14.
4. Карцов А. С. Права человека и толерантность. *Политические исследования*. 2010. №6. С. 116–130.
5. Хижняк А. В. Лабиринты толерантности: монографія. Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2014. 160 с.

ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ СФЕРІ

Чернишова Лариса Олексіївна,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент,
lchernyshova@karazin.ua

Сучасний розвиток України не можливий без залучення прямих іноземних інвестицій. В умовах розвитку інтеграційних процесів Європейський Союз (ЄС) є впливовим партнером України, взаємовідносини з яким розвиваються в різних сферах, однією з яких є інвестування. Іноземні інвестиції з ЄС приносять у вітчизняну економіку не лише фінансові ресурси, а й міжнародний досвід корпоративного управління, спонукають компанії до впровадження міжнародних стандартів якості, обліку, розширення ринків збуту власної продукції тощо. Проте на шляху до подальшого співробітництва з європейськими інвесторами постають внутрішні проблеми України, подолання яких є одним із пріоритетних завдань розвитку нашої держави.

На сучасному етапі розвитку для стабілізації української економіки надходження іноземних інвестицій є надзвичайно важливим. Інвестиції, залучені в Україну, переважно орієнтовані на внутрішнього споживача та майже не сприяють входженню України до переліку країн, що займають почесне місце у міжнародному поділі праці. Іноземні інвестиції повинні не лише дати серйозний поштовх для оздоровлення української економіки, а сприяти її ефективній участі у розвитку світової економіки. Обсяг надходження інвестицій в Україну за період 2010-2019 рр. з різних країн, у тому числі й з країн Європи, наведено на Рис. 1.

Особливе місце в інвестуванні в економіку України належить ЄС (рис. 1). За останні роки обсяг надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з країн ЄС в Україну зменшився, проте ЄС все одно залишається головним інвестором, частка якого складає більше 75%

від загального обсягу ПІІ, здійснених країнами світу у вітчизняну економіку.

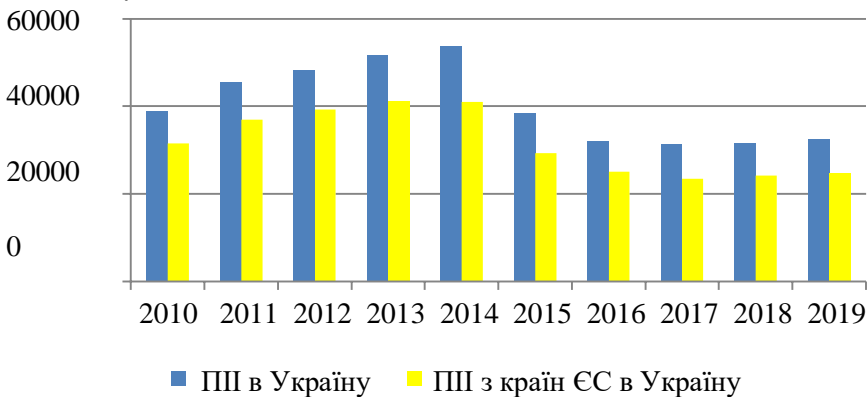

Рис. 1. Обсяг ПІІ в економіку України за 2010-2019 рр. [3]

Структура ПІІ за країнами походження відрізняється незначною варіативністю. Так, у розрізі країн виділяється дев'ять головних інвесторів, на які припадає 92,3% від загального обсягу надходжень капіталу в Україну серед країн ЄС та 70,7% – серед країн світу (рис. 2).

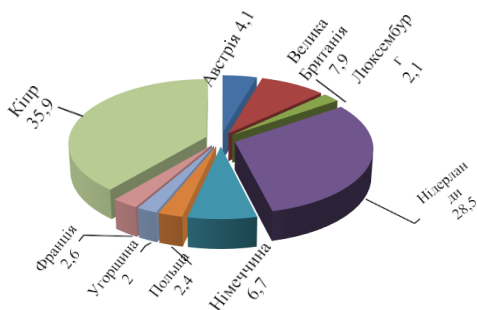

Рис. 2. Частка інвестування країн ЄС в Україну станом на 31.12.2018 р. [3].

Кіпр є лідером як серед усіх країн-інвесторів в економіку України, так і серед європейських країн. На кінець 2018 р. його частка склала 35,9% серед країн ЄС та 27,5% від загального обсягу ПІІ, здійснених країнами світу у вітчизняну економіку. Такі показники обумовлені тим, що Кіпр має найнижчу ставку податку на прибуток у

Європі – 10% та ставку податку на будь-які пасивні доходи – 0%, і тому є привабливою країною для грошових коштів [2, с 28]. Проте власниками ПІІ, що надійшли з Кіпру в Україну є здебільшого вітчизняні інвестори, які використовують офшорні юридичні особи для виводу місцевих коштів. Через «зворотну подорож» інвестицій офіційна статистика надає завищену оцінку реальних притоків ПІІ в Україну.

Друге місце серед стратегічних країн-інвесторів у економіку України займають Нідерланди (28,5%). Причиною цього є надання значних пільг зареєстрованим в цій країні іноземним компаніям, що окреслює певні елементи офшорності, але менш суттєві порівняно з Кіпром. Також спостерігається значний обсяг надходження інвестицій з Великої Британії (7,9%), Німеччини (6,7%) та Австрії (4,1%), що обумовлено тісним торговельним і технологічним співробітництвом з Україною.

Низька диверсифікованість країн-інвесторів нашої держави робить її залежною від політики країн, які є головними інвесторами, що може призвести до значних втрат.

Розподіл іноземних інвестицій в економіці України за видами діяльності також є недостатньо диверсифікований. За 2010-2019 рр. майже не змінилися види діяльності, в які найчастіше спрямовувалися іноземні інвестиції, відбулися незначні зміни лише в частці до загального обсягу інвестування. На 31.12.2018 р. основна частина надходжень ПІІ була зосереджена у промисловості (27,3%) й у фінансовій та страховій діяльності (26,1%). Більше 13% загального обсягу ПІІ було спрямовано в оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, операції з нерухомим майном (9,7%) та в професійну, наукову та технічну діяльність (5,9%). На всі інші види діяльності спрямовано лише 15,6% від загального обсягу ПІІ з країн ЄС.

Одним із основних напрямів інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС є взаємодія нашої держави з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ). В Україні кредитний портфель ЄІБ складається із шести інвестиційних проектів. Кредитна діяльність ЄІБ в Україні включає наступні пріоритетні сфери, а саме: підвищення рівня енергоефективності економіки України, модернізація

транспортної та енергетичної інфраструктури, кредитна підтримка приватного ділового сектору України, зміцнення рівня захисту навколишнього середовища, реформування системи освіти.

Відповідно до положень Заключної заяви Міжнародної інвестиційної конференції щодо модернізації газотранспортної системи (ГТС) України та згідно з положеннями листа про наміри з цієї проблематики, підписаного з НАК «Нафтогаз України» Європейський інвестиційний банк готовий надавати підтримку Україні в модернізації її ГТС. За умови надання Плану дій щодо реформування НАК «Нафтогаз України» відповідно до положень цієї заключної заяви, ЄІБ опрацьовує звернення української сторони щодо надання кредиту для фінансування невідкладного ремонту газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород [1, с. 199].

У 2017 році порівняно з 2010 роком індекс інвестиційної привабливості України досяг максимуму (3,15 бали із 5 можливих). Однак Україна продовжує займати нижчі позиції міжнародних рейтингів привабливості, що оцінюють інвестиційних клімат країни, маючи значний потенціал. Інвестори визначають наступні негативні чинники ведення бізнесу в Україні: політична нестабільність та недосконалість законодавства, відсутність надійних гарантій для іноземних інвесторів від зміни законодавства та політичного курсу, високі податкові ставки, надмірне втручання держави в економіку, високий рівень корупції, безправ'я перед силовими міністерствами та загроза безпідставного рейдерства. Серед позитивних змін ведення бізнесу визначають відкриття державних даних, поступову дерегуляцію, ослаблення валютного контролю розвиток електронних сервісів, у тому числі електронної системи відшкодування ПДВ тощо.

Отже, можна зробити висновок, що обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну з ЄС спрямовані переважно в ті галузі економіки, де можна швидко отримати прибуток (наприклад, у фінансову діяльність), в той час як інвестування пріоритетних галузей економіки України є недостатнім. Аналіз інвестиційного ринку України виявив схильність до інвестування в офшорні зони, низьку диференціацію іноземних інвесторів за країнами-донорами та загальне зниження ПІІ в економіку України.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА**

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
14 лютого 2020 року**

Українською, англійською мовами текст
подається в авторській редакції
Відповідальні за випуск: Л. В. Новікова, О. М. Доценко,
Оригінал-макет: О. М. Доценко, А. М. Філін

Адреса організатора:
61002, м. Харків,
майдан Свободи, 6
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
ауд. 264, тел. (057) 705 - 10 - 59
e-mail: mpdepartment@ukr.net

